

جمهوری اسلامی ایران
وزارت امور اقتصادی و دارایی

اداره کل امور اقتصادی و دارایی خراسان جنوبی

سری گزارش‌های تحلیلی اقتصاد استان خراسان جنوبی

عنوان گزارش

بررسی توزیع فضایی تسهیلات مصوب و پرداختی بند الف تبصره
۱۸ قانون بودجه بر اساس شهرستان و بخش‌های اقتصادی

معاونت اقتصادی - اسفندماه ۱۴۰۲

به نام خدا

شناسنامه گزارش

بررسی توزیع فضایی تسهیلات مصوب و پرداختی بند الف تبصره ۱۸ بر اساس شهرستان و بخش‌های اقتصادی

عنوان گزارش

اداره کل امور اقتصادی و دارایی خراسان جنوبی

مجری

محسن مودی

مدیر طرح

حسین شرفی، یعقوب فاطمی زردان

همکاران

تاریخ انتشار

فهرست مطالب

۶	چکیده.....
۷	۱. مقدمه.....
۷	۲. ضرورت و بیان مساله.....
۸	۳. تعریف واژگان.....
۹	۴. مبانی نظری.....
۹	۴-۱. تسهیلات بانکی.....
۱۰	۴-۲. دیدگاه مکاتب مختلف اقتصادی در مورد چگونگی اثر سیاست‌های پولی (تسهیلات) بر تولید.....
۱۱	۴-۳. تسهیلات بانکی در ایران.....
۱۱	۵. مطالعات و پیشینه تحقیق.....
۱۴	۶. روش تحقیق.....
۱۶	۷. محاسبه و تحلیل رتبه‌بندی فضایی شهرستان بر اساس تسهیلات مصوب و پرداختی.....
۱۶	۷-۱. شاخص تسهیلات ترکیبی مصوب.....
۱۶	۷-۱-۱. انتخاب شاخص‌ها.....
۱۸	۷-۱-۲. محاسبه مقدار ایده‌آل برای شاخص تسهیلات ترکیبی مصوب.....
۲۰	۷-۲. رتبه‌بندی شهرستان‌ها بر اساس شاخص ترکیبی تسهیلات پرداختی.....
۲۰	۷-۲-۱. انتخاب شاخص‌ها.....
۲۲	۷-۲-۲. محاسبه مقدار ایده‌آل برای شاخص تسهیلات ترکیبی پرداختی.....
۲۴	۷-۳. مقایسه رتبه شهرستان‌ها بر اساس شاخص ترکیبی تسهیلات پرداختی و مصوب.....
۲۵	۷-۴. تاثیر فاصله هر شهرستان از مرکز استان در تسهیلات مصوب و پرداختی بند الف تبصره ۱۸.....
۲۶	۷-۵. مقایسه رتبه‌بندی شهرستان‌ها بر اساس شاخص ترکیبی تسهیلات مصوب و پرداختی با سهم ارزش افزوده هر شهرستان.....
۲۸	۷-۶. بررسی تسهیلات مصوب و پرداختی بر اساس بخش‌های اقتصادی هر شهرستان.....
۳۵	۸. نتیجه‌گیری و ارائه توصیه‌های سیاستی.....
۳۶	منابع و مآخذ.....

فهرست جداول

جدول (۱) ویژگی شاخص‌های مورد بررسی در تسهیلات مصوب.....	۱۷
جدول (۲) محاسبه مقدار ایده‌آل و شاخص شباهت بر اساس شاخص ترکیبی تسهیلات مصوب.....	۱۹
جدول (۳) ویژگی شاخص‌های مورد بررسی در تسهیلات پرداختی.....	۲۱
جدول (۴) محاسبه مقدار ایده‌آل و شاخص شباهت بر اساس شاخص ترکیبی تسهیلات پرداختی.....	۲۳
جدول (۵) مقایسه رتبه شهرستان‌ها بر اساس شاخص ترکیبی تسهیلات پرداختی و مصوب.....	۲۵
جدول (۶) فاصله بیرجند تا مرکز شهرستان (کیلومتر).....	۲۵
جدول (۷) ضریب همبستگی بین فاصله از مرکز و رتبه شاخص ترکیبی تسهیلات مصوب و پرداختی.....	۲۶
جدول (۸) ضریب همبستگی پیرسون تسهیلات و سهم از تولید ناخالص داخلی.....	۲۷

فهرست نمودارها

نمودار (۱) سهم هر بخش اقتصادی استان از کل طرح‌های مصوب استان.....	۲۸
نمودار (۲) سهم هر بخش اقتصادی استان از کل پرداختی‌های استان.....	۲۸
نمودار (۳) سهم هر شهرستان از کل طرح‌های مصوب بخش کشاورزی.....	۲۹
نمودار (۴) سهم هر شهرستان از کل طرح‌های مصوب بخش صنعت و معدن.....	۲۹
نمودار (۵) سهم هر شهرستان از کل طرح‌های مصوب بخش خدمات.....	۲۹
نمودار (۶) سهم هر شهرستان از کل پرداختی‌های بخش کشاورزی.....	۳۰
نمودار (۷) سهم هر شهرستان از کل پرداختی‌های بخش صنعت و معدن.....	۳۰
نمودار (۸) سهم هر شهرستان از کل پرداختی‌های بخش خدمات.....	۳۰
نمودار (۹) سهم هر بخش اقتصادی از کل طرح‌های مصوب هر شهرستان.....	۳۱
نمودار (۱۰) سهم هر بخش اقتصادی از کل پرداختی‌های هر شهرستان.....	۳۱
نمودار (۱۱) بررسی نحوه توزیع GDP، مبلغ تسهیلات مصوب و پرداختی شهرستان بیرجند بر اساس بخش‌های اقتصادی.....	۳۲
نمودار (۱۲) بررسی نحوه توزیع GDP، مبلغ تسهیلات مصوب و پرداختی شهرستان طبس بر اساس بخش‌های اقتصادی.....	۳۲
نمودار (۱۳) بررسی نحوه توزیع GDP، مبلغ تسهیلات مصوب و پرداختی شهرستان قائنات بر اساس بخش‌های اقتصادی.....	۳۲

نمودار ۱۴) بررسی نحوه توزیع GDP، مبلغ تسهیلات مصوب و پرداختی شهرستان فردوس بر اساس بخش‌های اقتصادی.....	۳۳
نمودار ۱۵) بررسی نحوه توزیع GDP، مبلغ تسهیلات مصوب و پرداختی شهرستان نهبندان بر اساس بخش‌های اقتصادی.....	۳۳
نمودار ۱۶) بررسی نحوه توزیع GDP، مبلغ تسهیلات مصوب و پرداختی شهرستان سربیشه بر اساس بخش‌های اقتصادی.....	۳۳
نمودار ۱۷) بررسی نحوه توزیع GDP، مبلغ تسهیلات مصوب و پرداختی شهرستان سرايان بر اساس بخش‌های اقتصادی.....	۳۴
نمودار ۱۸) بررسی نحوه توزیع GDP، مبلغ تسهیلات مصوب و پرداختی شهرستان بشرویه بر اساس بخش‌های اقتصادی.....	۳۴
نمودار ۱۹) بررسی نحوه توزیع GDP، مبلغ تسهیلات مصوب و پرداختی شهرستان زیرکوه بر اساس بخش‌های اقتصادی.....	۳۴
نمودار ۲۰) بررسی نحوه توزیع GDP، مبلغ تسهیلات مصوب و پرداختی شهرستان خوسف بر اساس بخش‌های اقتصادی.....	۳۵
نمودار ۲۱) بررسی نحوه توزیع GDP، مبلغ تسهیلات مصوب و پرداختی شهرستان درمیان بر اساس بخش‌های اقتصادی.....	۳۵

فهرست شکل‌ها

شکل ۱) توزیع فضایی شهرستان‌ها بر اساس رتبه‌بندی شاخص ترکیبی تسهیلات مصوب بند الف تبصره ۱۸.....	۲۰
شکل ۲) توزیع فضایی شهرستان‌ها بر اساس رتبه‌بندی شاخص ترکیبی تسهیلات پرداختی بند الف تبصره ۱۸.....	۲۴

بررسی توزیع فضایی تسهیلات مصوب و پرداختی بند الف تبصره ۱۸ بر اساس شهرستان و بخش‌های اقتصادی

چکیده

تسهیلات بانکی به عنوان یکی از مهم‌ترین راه‌های تامین مالی بنگاه‌های اقتصادی در جهت افزایش تولید و اشتغال شناخته می‌شود. بدین منظور در چندسال گذشته دولت سعی کرده است از طریق تصویب طرح‌هایی نظیر اعطای تسهیلات تبصره ۱۸ (به منظور هدایت تسهیلات پرداختی به سمت اشتغال و تولید) به این اهداف دست پیدا کند. با این حال، لازم است نتایج، چالش‌ها و مشکلات موجود در اعطای تسهیلات شناسایی و پیشنهادهایی در جهت رفع این چالش‌ها ارائه گردد. از این رو، هدف این مطالعه بررسی توزیع فضایی تسهیلات بند الف تبصره ۱۸ بر اساس دو شاخص ترکیبی تسهیلات مصوب و پرداختی بر اساس شهرستان‌ها و بخش‌های مختلف اقتصادی استان خراسان جنوبی می‌باشد. شاخص ترکیبی تسهیلات شهرستان‌ها در دو بخش بر اساس آمار تسهیلات سال ۱۴۰۰ و سال ۱۴۰۱ تا تاریخ ۱ اسفند ۱۴۰۲ و برحسب سه گزینه؛ ۱. متوسط تسهیلات پرداختی و مصوب برای ایجاد و یا تثبیت یک شغل در هر شهرستان، ۲. سرانه تسهیلات پرداختی و مصوب هر شهرستان به ازای هر فرد و ۳. متوسط تسهیلات پرداختی و مصوب به ازای هر طرح استخراج شدند. برای رتبه‌بندی شهرستان‌ها از روش TOPSIS استفاده شد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بر اساس شاخص ترکیبی تسهیلات مصوب به ترتیب شهرستان‌های خوسف، سربیشه، نهبندان، بیرجند، فردوس، طبس، درمیان، بشرویه، سرایان، قائنات و زیرکوه و بر اساس شاخص ترکیبی تسهیلات پرداختی، به ترتیب شهرستان‌های سربیشه، خوسف، بیرجند، فردوس، طبس، درمیان، قائنات، سرایان، بشرویه، نهبندان و زیرکوه بیشترین رتبه را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین نتایج نشان داد که فاصله هر شهرستان از مرکز و سهم هر شهرستان از تولید ناخالص داخلی ارتباطی با توزیع پرداخت و تصویب تسهیلات بند الف تبصره ۱۸ استان ندارد و نمی‌توان به این نتیجه دست یافت که شهرستان‌های نزدیک به مرکز استان و یا شهرستان‌های برخوردارتر از این تسهیلات بیشتر بهره‌مند شده‌اند. در ادامه گزارش، سهم هر بخش اقتصادی شهرستان‌ها از تسهیلات بند الف تبصره ۱۸ استخراج گردید و سپس مشکلات موجود شناسایی و پیشنهادهایی در جهت رفع آن‌ها ارائه گردید.

واژگان کلیدی: تسهیلات، بند الف تبصره ۱۸ قانون بودجه، تولید، اشتغال.

۱. مقدمه

نظام بانکی یکی از ارکان اصلی هر نظام اقتصادی است که به عنوان منبع تامین مالی شناخته شده است و عملکرد صحیح و اصولی آن می‌تواند به رشد و شکوفایی نظام اقتصادی کمک کند. در حقیقت تسهیلات اعطایی همان خروجی‌های اصلی بانک‌ها هستند که از طریق آن‌ها نقدینگی‌های سرگردان، جامعه به مبادی تعریف شده و هدفمند اقتصادی تزریق می‌شود. بدین معنی که یک بانک با تجهیز منابع آن‌ها را در راستای اهداف از قبل تعیین شده به مصرف می‌رساند. در حقیقت، این مجموعه از راه فراهم آوردن خدمات لازم برای پرداخت، تجهیز منابع پس اندازی، تخصیص اعتبار و ایجاد زمینه لازم برای بخش‌های مختلف اقتصادی برای مقابله با خطرات تجاری و نوسانات، فعالیت اقتصادی را تسهیل می‌کنند (فتحی و همکاران، ۱۳۹۹).

از سوی دیگر در یک نظام بانکی کارآمد، بانک مرکزی نیز کنترل تورم در سطح پایین و ثبات نظام بانکی در شرایط مختلف اقتصادی را هدف اصلی سیاست‌های پولی میداند. برای دست یابی به این اهداف بانک مرکزی به طور مستقیم نمی‌تواند با استفاده از ابزارهای در اختیار خود (مانند نرخ بهره نسبت ذخیره قانونی و غیره) ثبات تورم و سلامت نظام بانکی را تأمین نماید؛ بلکه نهاد سیاست گذاری پولی نیاز به ارزیابی کانال‌های مختلف اثرگذاری سیاست پولی بر متغیرهای اصلی کلان اقتصادی در بخش‌های واقعی، مالی و ارزی دارد که به این فرایند مکانیزم انتقال پولی گفته می‌شود. سیاست‌های پولی از طریق کانال‌های متفاوتی مانند کانال‌های نرخ بهره، نرخ ارز، کانال قیمت سایر داراییها، کانال ثروت، کانال اعتباری، کانال ترانزنامه و کانال وام‌دهی بانکی بر بخش‌های مختلف اقتصادی تاثیر گذار هستند (امیری و نوروزی، ۱۳۹۷). لذا برای پیش بینی اثرات سیاست‌های پولی لازم است کانال‌های انتقال پولی شناسایی گردند. در این پژوهش نیز سعی بر این است تا نحوه اعطای تسهیلات (با تمرکز بر تسهیلات اعطایی از محل تبصره ۱۸) و آثار آن مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرد.

۲. ضرورت و بیان مساله

به نظر میرسد هرچه سهم بیشتری از تسهیلات نظام بانکی به فعالیتهای تولیدی اختصاص یابد، نشانگر توجه بیشتر نهادهای پولی و مالی کشور به بخش‌های تولیدی و گره خوردن و پشتیبانی نظام بانکی از بخش واقعی اقتصاد و تولید خواهد بود. در حقیقت، بازارهای پولی و مالی اهمیت ویژه ای در نظام اقتصادی کشورها دارند و در ادبیات توسعه اقتصادی از الزامات مهم دستیابی به رشد پایدار محسوب می‌شوند، به گونه‌ای که محققین گسترش بهینه و مناسب بازارهای پولی و مالی را از ابزارهای مهم توسعه می‌دانند. در واقع بازارهای پولی و مالی، منابع تأمین اعتبار برای فعالیت های مختلف اقتصادی می‌باشند. تأمین مالی واحدهای تولیدی چه از دیدگاه سرمایه در گردش و چه از دیدگاه توسعه فعالیت‌ها و سرمایه‌گذاری‌های جدید از مهم‌ترین مباحث مدیریت یک نظام است. در حقیقت، میزان تامین مالی این بخش‌ها توسط دولت معیار تعیین و اندازه گیری میزان توجه دولتها به بخش حقیقی اقتصاد بوده و محرک اصلی آن نیز در اقتصاد ایران، میزان تسهیلات اعطایی و سرمایه‌گذاری صورت گرفته به ازای هر واحد تولید اضافی در کشور است، لذا توجه به مسئله نقش سیستم بانکی و ارائه تسهیلات بانکی و متعاقب آن ایجاد قدرت خرید برای افراد و تامین مالی شرکت‌ها منجر به رشد اقتصادی شده و می‌تواند سیاست‌گذاری های اقتصادی را دستخوش تغییر نماید.

به طور کلی اهمیت و ضرورت تامین مالی از طریق تسهیلات اعطایی در این است که منجر به انباشت سرمایه در کشور شده و زمینه را برای داشتن رشدی پایدار مهیا می‌سازد. با این حال، عوامل مختلفی مانند کاهش و افزایش شدید تحریم‌ها، درآمدهای نفتی، نوسانات اقتصادی، سیاست‌های دولتی و غیره می‌توانند شدت این اثرات را کم و زیاد نمایند. در اقتصاد ایران نیز سیستم بانکی بیشترین نقش را در زمینه ایجاد موقعیت های سرمایه‌گذاری داشته است و بانک‌ها از طریق ارائه تسهیلات به بخش‌های مختلف اقتصادی منجر به رشد و توسعه در کشور شده اند. اهمیت این موضوع از آنجا ناشی می‌شود که در کشورهای در حال توسعه پس انداز و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در سطح بسیار پایین و ضعیفی می‌باشد که نیازمند دخالت نهاد سومی در اقتصاد هست. این امر در اقتصاد ایران بر دوش سیستم بانکی می‌باشد. بازار سرمایه و به طور خاص سیستم بانکی کشور در امر به جریان انداختن منابع دراز مدت تخصیص یافته و با تسهیلاتی که فراهم می‌کند نحوه و میزان انتقال منابع پس اندازی را به جانب نیازهای سرمایه‌گذاری بهینه می‌سازد. انواع تسهیلات اعطایی بانک‌ها امکانات گوناگونی را در اختیار عموم قرار می‌دهند و از این راه با به وجود آوردن تنوع، مطلوبیت بیشتری برای سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف ایجاد می‌شود (سهیلی و همکاران، ۱۳۹۷).

دولت در چند سال اخیر سعی داشته است از طریق نظام‌مند کردن تسهیلات اعطایی، منابع را به سمت تولید و اشتغال هدایت نماید. به همین منظور در بودجه سال ۱۴۰۰ به بعد در قالب تبصره ۱۸ تسهیلاتی با هدف توسعه، تولید، اشتغال و کارآفرینی کشور تخصیص داده شد. علی‌رغم اهمیت این موضوع، تاکنون مطالعه‌ای در این زمینه انجام نشده است. لازم است پیش بینی های لازم در این زمینه صورت گیرد تا نقاط قوت و ضعف شناسایی گردد.

۳. تعریف واژگان

تسهیلات: تسهیلات یک برنامه رسمی کمک مالی است که توسط یک بانک و موسسه مالی و اعتباری برای کمک به شرکتی که به سرمایه نیاز دارد، ارائه می‌شود.

تسهیلات تبصره ۱۸: تسهیلات تبصره ۱۸ به تسهیلاتی گفته می‌شود که برای تامین مالی طرح‌ها و پروژه‌های کشاورزی، تولیدی، صنعتی، معدنی، تجاری، خدماتی و غیره به منظور ایجاد و توسعه، تولید، اشتغال و کارآفرینی اعطا می‌شود.

اشتغال: شغل یا پیشه فعالیتی منظم است که در ازای دریافت پول انجام می‌شود و اشتغال به معنای داشتن شغل یا پیشه است و همچنین اشتغال، عبارت است از هر نوع کار با اجر مادی (دریافت حقوق و دستمزد)، چه اینکه برای یک کارفرما باشد، یا اینکه شخص برای خودش کار کند.

تولید: تولید از اصطلاحات علم اقتصاد، به معنی تهیه کالا و خدمات مورد نیاز با استفاده از منابع و امکانات موجود است. فعالیت تولیدی سلسله اقداماتی است که برای تبدیل منابع به کالاهای مورد نیاز صورت می‌گیرد.

۴. مبانی نظری

۴-۱. تسهیلات بانکی

دریافت وام و اعتبار و انتقال پول از یک فرد به فرد دیگر یا از یک نهاد به نهاد دیگر نقش اساسی در تأمین اعتبار فعالیت‌های مختلف اقتصادی دارد. اعتبار وام به طور مستقیم و غیر مستقیم بر اشتغال واحدهای تولیدی و فرصت‌های شغلی تأثیر می‌گذارد. تزریق وام و اعتبار به جریان تولید به صورت سرمایه در گردش در کوتاه مدت به دلیل ثابت بودن حجم سرمایه باعث افزایش اشتغال می‌شود، اما در بلندمدت که جریان وام و اعتبار تبدیل به سرمایه ثابت می‌شود تغییرات تکنولوژیکی را به همراه دارد. در صورتی که این تغییرات خنثی باشد اشتغال ثابت باقی می‌ماند و در غیر این صورت باعث تغییر در اشتغال می‌شود. بنابراین چنانچه مشاهده می‌گردد از بعد نظری، از جمله آثار مثبت به کارگیری صحیح و بهینه جریان وام و اعتبار می‌تواند افزایش سرمایه‌گذاری، تولید درآمد و اشتغال را به دنبال داشته باشد. البته کارآیی نظام پولی و مالی هر کشور و نحوه مدیریت مالی واحدهای اقتصادی موجود شرط لازم و کافی برای دستیابی به این آثار مثبت اقتصادی است که در صورت نبود کارآیی در این فرآیند چه در بخش اعطای اعتبارات و چه در بخش مصارف اعتبارات ممکن است اثرات مطلوب و مورد انتظار را به همراه نداشته باشد (طیبی و همکاران، ۱۳۸۹). بعبارتی، اگر بطور صحیح و با نظارت کافی تسهیلات پرداخت نگردد و تسهیلات بجای اینکه تسهیلات وارد فعالیت‌های مولد اقتصادی شوند، به سمت فعالیت‌های نامولد، غیرتولیدی و سفته بازی حرکت نمایند، می‌تواند منجر به افزایش نقدینگی در بخش نامولد شده و متعاقب آن سوددهی فعالیت‌های تولیدی را کاهش و بر آثار تورمی بیافزاید و رشد اقتصادی را به مرور زمان تحت تأثیر قرار دهد. علاوه بر این، در حالت اعطای تسهیلات بانکی فرض می‌شود که اعتبارات بانکی منبع اصلی تأمین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط هستند، حال آن که بنگاه‌های بزرگ می‌توانند به طور مستقیم از طریق انتشار سهام و اوراق قرضه به بازارهای اعتباری دسترسی داشته باشند. در صورتی که نیاز مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط، بیشتر از وجوه داخلی آن‌ها باشد این بنگاه‌ها باید به سراغ منابع بانکی بروند که البته میزان دستیابی آن‌ها به منابع بانکی (وام‌های بانکی) به قیمت و مقدار اعتبارات در دسترس و نیز به سیاست تعیین عرضه اعتبار بستگی دارد. فرآیند اثرگذاری سیاست پولی از طریق مکانیسم کانال وام‌دهی بانکی بدین صورت می‌باشد که اعمال سیاست پولی انقباضی از طریق ابزارهای پولی مانند افزایش نرخ ذخایر قانونی کاهش اعتبارات مستقیم بانک مرکزی به مجموعه بانک‌ها و یا تعیین سقف اعتبارات بانک‌ها موجب کاهش سپرده‌های بانکی شده و به تبع آن اعتبارات بانکی خواهد شد. کاهش اعتبارات بانکی خود باعث کاهش سرمایه‌گذاری و به دنبال آن منتج به کاهش تولید می‌شود. اثرگذاری سیاست پولی از طریق کانال وام‌دهی بانکی مورد توجه ویژه‌ای در مطالعاتی همچون برنانک و بلایندر^۱ (۱۹۹۲)، برنانک و مشکین^۲ (۱۹۹۳)، مشکین^۳ (۱۹۵۵)، برنانک و گرتلر^۴ (۱۹۵۵) و تیلور^۵ (۱۹۵۵) قرار گرفته است.

۱. Bernanke and Blinder

۲. Bernanke & Mishkin

۳. Mishkin

۴. Bernanke and Gertler

۵. Taylor

۴-۲. دیدگاه مکاتب مختلف اقتصادی در مورد چگونگی اثر سیاست‌های پولی (تسهیلات) بر تولید

در ادبیات اقتصادی بحث‌های بسیاری در ارتباط با چگونگی اثرگذاری پول و سیاست‌های پولی بر متغیرهای واقعی از جمله تولید و اشتغال انجام شده است. مهم‌ترین این نظریات به اجمال در قالب مکاتب مختلف اقتصادی به شرح ذیل ارائه شده است.

الف- دیدگاه کلاسیک‌ها: از دیدگاه این مکتب نظریه مقداری پول به عنوان نظریه قیمت بیان می‌شود. اقتصاددانان کلاسیک همچون اسمیت و سی معتقدند که پول در بلندمدت خنثی و بی اثر است زیرا تعادل اشتغال کامل یک پدیده بلندمدت است. تورم از دیدگاه آنان فرآورده افزایش حجم پول در وضعیت تعادلی اقتصاد در اشتغال کامل است. این در حالی است که افزایش قیمت‌ها بر متغیرهای واقعی مانند تولید، اشتغال و دستمزد واقعی تأثیری ندارد.

ب- دیدگاه کینزین‌ها: کینز از جمله اقتصاددانانی است که نظرات مبسوطی در خصوص پول ارائه کرده است. وی برای اولین بار بازار پول را به عنوان محل تعیین نرخ بهره معرفی کرد و انگیزهای بورس بازی را در تقاضای پول وارد کرد و برخلاف نظر کلاسیک‌ها اعتقاد داشت که این بازار کاملاً از بازار کالا مجزا می‌باشد. حلقه اتصال بازار پول و کالا از نظر وی سرمایه‌گذاری است و تنها در شرایط دام نقدینگی افزایش پول تأثیری بر تقاضای کل و سطح تولید ندارد. به هر حال پول و سیاست‌های پولی از نظر کینز می‌تواند بر سطح تولید مؤثر باشد.

ج- دیدگاه مکتب پولی (شیکاگو): به عقیده فریدمن رهبر این مکتب عرضه و تقاضای پول تعیین کننده درآمد ملی است و هرگونه تغییری در عرضه پول موجب تغییر ارزش اسمی تولید ناخالص ملی می‌شود فریدمن و همفکران وی معتقدند که تغییرات حجم پول از یک کانال مستقیم یعنی رابطه مبادله فشر تأثیر مطمئنی بر درآمدهای پولی دارد، در نتیجه سیاست پولی بیشترین اثر را بر تولید اسمی خواهد داشت. البته باید توجه داشت که در مکتب پولیون، افزایش حجم پول تنها در کوتاه مدت می‌تواند بر تولید ناخالص ملی اثر محسوس داشته باشد، اما در میان مدت و بلندمدت افزایش حجم پول تنها اثر تورمی دارد. فرضیه نرخ طبیعی بیکاری که توسط فلیس و فریدمن ارائه شده نظریه کلاسیک پولیون را به صورت مدرن تری عنوان می‌کند و مانند پیشینیان بی اثری سیاست‌های پولی فعال را بر سطح اشتغال و تولید در میان مدت و بلندمدت تأکید می‌کنند.

د- کلاسیک‌های جدید: اقتصاددانان این مکتب با در نظر گرفتن شکل‌گیری انتظارات به صورت عقلایی معتقدند که بنگاه‌ها و اشخاص برای تصمیم‌گیریهای اقتصادی از تمام اطلاعات موجود برای پیش‌بینی‌های اقتصادی استفاده می‌کنند. این چنین موجودی اطلاعات و پیش‌بینی توسط فعالان اقتصادی موجب می‌شود تا تنها سیاست‌های پولی غیرانتظاری در کوتاه مدت بر سطح تولید مؤثر شود. در بلند مدت این سیاست‌های بر سطح تولید بی تأثیرند.

ه- مکتب کینزی جدید: اقتصاددانان این مکتب ضمن طرفداری از سیاست مالی معتقدند که استفاده از سیاست فعال پولی (به جای سیاست مداوم رشد عرضه پول مکتب پولی و کلاسیک (جدید) نیز برای مقابله با نوسان‌های اقتصادی مفید می‌باشد از جمله نتایجی که یکی از طرفداران این مکتب یعنی استنلی فیشر نشان داده است این است که می‌توان با انتظارات عقلایی نیز الگویی طرح کرد که در آن اعمال سیاست پولی هماهنگ بتواند اقتصاد را به حالت تعادل برگرداند.

۴-۳. تسهیلات بانکی در ایران

امروزه کل سیستم بانکی ایران با توجه به قوانین اسلامی عمل می‌کند. بانک‌های ایران تسهیلات سپرده عادی مانند حساب پس انداز حساب‌های جاری و مدت دار یا سپرده های سرمایه‌گذاری به مشتریان ارائه می‌دهند؛ همچنین خدماتی مانند اعتبار اسنادی، ضمانت نامه، خرید و فروش ارزهای خارجی، پرداخت خدمات و... نیز در بانک‌های اسلامی ایران موجودند. قانون بانکداری بدون ربا در ایران متشکل از چند فصل می‌باشد که فصل سوم آن مربوط به اعطای تسهیلات بانکی است و بانک‌ها نیز تسهیلات خود را در قالب عقود اسلامی اعطا می‌کنند. به طور کلی این عقود به چهار دسته تقسیم می‌شوند: قرض الحسنه، قراردادهای مبادله ای، قراردادهای مشارکتی و سرمایه‌گذاری مستقیم. با توجه به انواع عقود و چهار دسته فوق که در تخصیص منابع بانک‌های بدون ربا در کشور استفاده می‌شود، مشخص است که ساختار تخصیص منابع و اینکه تا چه اندازه به عقود مبادله ای و مشارکتی وابسته است در عملکرد کلی بانک تأثیر گذار است؛ زیرا بانک‌ها با نرخ‌ها و روشهای متفاوتی این عقود را تخصیص می‌دهند. همچنین بیان می‌شود عقود مشارکتی روح بانکداری اسلامی می‌باشد؛ زیرا یکی از هدفهای سیاست گذاران بانکداری بدون ربا این است که فعالیتهای بانکداری اسلامی به سمت استفاده از عقود مشارکتی سوق داده شود؛ چراکه بسیاری از بنگاه های خرد و کلان برای تکمیل یا تأمین مالی پروژه های اقتصادی خود نیازمند دریافت تسهیلات مشارکتی و تسهیم ریسک و بازده هستند. به باور بعضی از محققان پولی و مالی نظام مشارکت در سود و زیان باعث رونق و رشد بخش واقعی اقتصاد می‌شود؛ یعنی در کل عقود مشارکتی نتایج مطلوب اقتصادی از قبیل تنوع زمینه های فعالیت نداشتن سقف سود معین و ثابت طولانی بودن دوره برگرداندن وجوه توزیع عادلانه درآمد کاهش فشارهای تورمی و هزینه تولید، افزایش بهره وری، افزایش سرمایه‌گذاری و اشتغال و توزیع ریسک را به دنبال دارد (امیری و نوروزی، ۱۳۹۷). از جمله اهداف اعطای تسهیلات بانکی در ایران، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- تجمیع و هدایت نقدینگی از بخش نامولد به بخش مولد اقتصادی
- بهبود فضای کسب و کار از طریق تأمین مالی شرکت‌ها
- افزایش رفاه مردم از طریق بالا بردن قدرت خرید
- ثبات متغیرهای کلان اقتصادی و افزایش رشد و توسعه
- افزایش اشتغال و تولید
- تسهیل تأمین مواد اولیه و کالاهای موردنیاز برای شروع تولید
- کمکهای حمایتی از اقشار مختلف جامعه

۵. مطالعات و پیشینه تحقیق

فعال نصیری و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی به بررسی سازوکار اثرگذاری عوامل اقتصادی بر حجم سپرده بانکی در نظام بانکی ایران به کمک روش STAR^۱ و براساس داده‌های فصلی سال‌های ۱۳۷۹-۱۳۹۷ پرداختند. نتایج مدل نشان داد که متغیرهای نوسانات نرخ ارز و نرخ تورم، بحران‌های مالی جهانی تأثیر منفی و متغیرهای قیمت نفت، نقدینگی، نرخ سود سپرده بانکی و تسهیلات بانکی تأثیر مثبت بر حجم کل سپرده‌های بانکی دارند.

۱. مخفف موقعیت (Situation)، وظیفه (Task)، اقدام (Action)، نتیجه (Result).

فتحی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به بررسی آثار تسهیلات بانکی بر رشد اقتصادی با رویکرد حالت پایدار در مدل های رشد اقتصادی پرداختند. برای این منظور از اطلاعات دوره زمانی ۱۳۷۰-۱۳۹۶ در اقتصاد ایران و روش گشتاورهای تعمیم یافته (GMM)^۱ استفاده شد. نتایج بدست آمده از معادلات برآورد شده بیانگر این بود که تسهیلات اعطایی تاثیر مثبت و معنی داری بر بخش های اقتصادی داشته است. در این بین بخش ساختمان و مسکن، خدمات، کشاورزی و صنعت و معدن به ترتیب بیشترین تاثیرپذیری را از تسهیلات اعطایی داشته اند.

واعظ و شاه مرادی (۱۳۹۸) در مطالعه ای به کارکرد مجرای وام دهی بانکی و تاثیر سیاست های پولی بر اعتبارات اعطایی قرض الحسنه بانک ها طی سال های (۹۱-۱۳۸۰) پرداختند. این کار با استفاده از روش گشتاورهای تعمیم یافته (GMM) و آزمون فرضیه مربوطه انجام شد. نتایج به دست آمده نشان می دهد سیاست پولی انبساطی دارای تاثیر مثبت بر مانده تسهیلات اعطایی قرض الحسنه بانک ها است. بنابراین وجود مجرای وام دهی سیاست پولی در ایران تأیید می شود.

امیری و نوروزی (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی تاثیر ساختار تسهیلات اعطایی بر سود آوری بانک ها در ایران با استفاده از داده های تابلویی طی دوره ۱۳۹۳-۱۳۸۴ می پردازند. برای این منظور دو دسته متغیر شامل متغیرهای کلان و متغیرهای درون بانکی استفاده شد. نتایج تحقیق نشان داد که بین مشارکت مدنی و فروش اقساطی با معیارهای سودآوری به ترتیب رابطه مثبت و منفی و معناداری وجود دارد.

عرب مازار و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی به اندازه گیری اثر متغیر روابط اعطای تسهیلات بر هزینه مبادله (هماهنگی) اعطای تسهیلات بانکی در بانک کشاورزی و بررسی توالی اهمیت متغیرهای تاثیر گذار بر هزینه مبادله پرداختند. یافته های مطالعه نشان داد که روابط اعطای تسهیلات، از طریق اثرگذاری بر سایر متغیرهای، منجر به کاهش هزینه مبادله در جهت اعطای تسهیلات شده است.

ناهیدی و شاه محمدی (۱۳۹۵) در مقاله ای به بررسی اهمیت سرمایه گذاری و تسهیلات اعطایی و نقش آن ها در رشد اقتصادی پرداختند. بازه زمانی پژوهش از سال ۱۳۹۱ لغایت ۱۳۹۳ به صورت ماهانه بود و تحلیل متغیرها از طریق روش رگرسیون خود توضیحی با وقفه های گسترده و روش خود رگرسیون برداری انجام شد. نتایج نشان داد که رابطه معنی داری بین نرخ تورم با تسهیلات اعطایی بانکی وجود ندارد. همچنین رابطه منفی و معنی داری بین انباشت سرمایه با تسهیلات اعطایی بانکی وجود دارد و رابطه مثبت و معنی داری بین نرخ ارز رسمی با تسهیلات اعطایی بانکی تایید شد.

خان گلی (۱۳۹۳) در پایان نامه خود با عنوان رابطه تنوع پرتفوی تسهیلات اعطایی با کارایی بانک های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را مورد بررسی قرار داد. برای این منظور رابطه کارایی با سه متغیر ریسک پرتفوی تسهیلات اعطایی، تنوع پرتفوی تسهیلات اعطایی و درجه تمرکز مورد بررسی قرار گرفت. نتایج تحقیق حاکی از آن است که تمامی متغیرها رابطه معنی داری با متغیر وابسته دارند و متغیر ریسک پرتفوی با متغیر وابسته کارایی (EFF) رابطه معکوس دارد.

اقدامی کوچی (۱۳۹۳)، در پژوهشی با عنوان بررسی تاثیر تسهیلات اعطایی بانک ها بر سطح اشتغال بخش مسکن و ساختمان با روش غیر خطی مارکف-سوچینگ می پردازد. این مطالعه برای کشور ایران طی دوره ۱۳۹۰-۱۳۵۰ با

۱. Generalized Method of moment

کمک نرم افزار OXMETRICS^{۶,۳} انجام شد. نتایج نشان داد که در رژیم یک رژیم (رونق) متغیرهای تسهیلات بانکی موجودی سرمایه مسکن و ساختمان، ارزش افزوده بخش مسکن و ساختمان و حداقل دستمزد حقیقی سرانه به ترتیب بالاترین تأثیر را بر رشد اشتغال بخش مسکن و ساختمان دارند در رژیم دو فاز (رکود) متغیرهای حداقل دستمزد حقیقی سرانه موجودی سرمایه بخش مسکن و ساختمان، ارزش افزوده بخش مسکن و ساختمان و تسهیلات بانکی به ترتیب بالاترین تأثیر را بر رشد اشتغال مسکن و ساختمان دارند.

نتارمه و همکاران^۱ (۲۰۲۲) در پژوهشی به بررسی نقش تسهیلات بانکی بر رشد اقتصادی کشورهای جنوب صحرای آفریقا طی دوره ۱۹۹۰-۲۰۱۸ پرداختند. نتایج تجربی نشان داد که تامین مالی بانکی، رشد اقتصادی را افزایش می‌دهد.

کارادیمما و لوری^۲ (۲۰۲۱) در پژوهشی به بررسی نقش بانک‌ها در بحران مالی و بدهی منطقه یورو پرداختند. آن‌ها با استفاده از تحلیل مجموعه داده پانل از ۵۰۷ بانک از چهار کشور بزرگ منطقه یورو (فرانسه، آلمان، ایتالیا و اسپانیا) در دوره ۲۰۰۵-۲۰۱۷، به این نتیجه رسیدند که قطعیت سیاست اقتصادی تأثیر مثبتی بر وام‌های غیرجاری دارد، اما این تأثیر به طور قابل توجهی با تمرکز بانکی بالاتر تعدیل می‌شود.

خان و همکاران^۳ (۲۰۲۰) در پژوهشی به بررسی عوامل تعیین کننده وام های غیرجاری (NPLs)^۴ در پاکستان طی دوره ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۷ پرداختند. برازش مدل به کمک اثرات تصادفی و ثابت از طریق نرم افزار STATA انجام شد. نتایج نشان می‌دهد که شاخص‌های کارایی عملیاتی و سودآوری با NPLs ارتباط منفی دارند اما از نظر آماری معنی‌دار هستند، در حالی که کفایت سرمایه و تنوع درآمد با NPLs ارتباط منفی دارند اما از نظر آماری معنی‌دار نیستند.

بنزور و همکاران^۵ (۲۰۱۹) در پژوهشی با استفاده از شاخص عدم قطعیت سیاست اقتصادی دولت (EPU)^۶ و داده های سطح بانکی از ۱۷ کشور در دوره ۱۹۹۸-۲۰۱۲، به بررسی اثرات وام‌های بانکی بر سیاست‌های اقتصادی پرداختند. نتایج نشان داد که عدم قطعیت سیاست اقتصادی دولت ارتباط مثبت قابل توجهی با نرخ بهره وام های ناخالص بانکی دارد. همچنین، نتایج نشان داد که عدم قطعیت سیاست اقتصادی با افزایش ریسک نکول وام گیرندگان، قیمت وام بانک‌ها را افزایش می‌دهد. همچنین، یک ارتباط مثبت معنادار بین اسپرد وام و شاخص EPU وجود دارد و عدم قطعیت سیاست اقتصادی دولت یک عامل خطر اقتصادی مهم برای قیمت‌گذاری وام بانک‌ها است.

یو و همکاران^۷ (۲۰۱۵) در پژوهشی به بررسی ویژگی‌های مطالبات معوق در بانک‌های تجاری و بانک‌های غیر تجاری چین با روش الگوریتم PCA و relief پرداختند و NPLs بانک‌های تجاری را به صورت مدل ارائه شده درآوردند. نتایج حاصل از پژوهش آن‌ها برای دریافت سیگنال هشدار به موقع، به منظور تشخیص به موقع پرداخت مطالبات معوق دارای اهمیت بود.

۱ . Ntarmah et al

۲ . Karadima & Louri

۳ . Khan et al

۴ . Non-performing loans

۵ . Benczur et al.

۶ . Economic policy uncertainty

۷ . Yu et al

سعید احمد سلوب^۱ (۲۰۱۴) در مقاله‌ای به بررسی ویژگی‌های سودآوری هشت بانک سودان برای دوره زمانی ۲۰۰۹-۲۰۱۲ پرداخت و به این نتیجه رسید که سودآوری بانک به برخی از ویژگی‌های آن بستگی دارد. اندازه بانک رابطه مثبت معناداری بر سطح سودآوری دارد و عمر بانک رابطه منفی با سودآوری دارد.

شاه و جان^۲ (۲۰۱۴) در مقاله‌ای به بررسی عملکرد مالی بانک‌های خصوصی در پاکستان پرداختند. در این مقاله داده‌ها از تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی بانک دولتی پاکستان جمع آوری شد. در این تحقیق بازده دارایی و درآمد حاصل از بهره به عنوان متغیر وابسته و اندازه بانک و مدیریت دارایی و بهره وری عملیاتی به عنوان متغیر مستقل معرفی شدند. آن‌ها با استفاده از تجزیه و تحلیل رگرسیون و روش همبستگی به این نتیجه رسیدند که اندازه بانک و بهره وری عملیاتی رابطه منفی با نرخ بازگشت سرمایه دارد؛ در حالی که بین بهره وری عملیاتی و درآمد حاصل از بهره رابطه منفی وجود دارد و بین اندازه بانک و درآمد حاصل از بهره نیز رابطه مثبت برقرار می‌باشد.

تان^۳ (۲۰۱۲) در مقاله‌ای به بررسی سودآوری بانک‌ها با نمونه‌ای از ۱۰۱ بانک در چین در دوره ۲۰۰۳ - ۲۰۰۹ با استفاده از مدل GMM پرداختند و به این نتیجه رسیدند که یک رابطه مثبت بین سودآوری بانک، صرفه جویی در هزینه‌ها توسعه بخش بانکی، بازار سهام و تورم در چین وجود دارد.

۶. روش تحقیق

در این پژوهش برای بررسی توزیع فضایی شهرستان‌های استان خراسان جنوبی از لحاظ تسهیلات اعطایی **بند الف** تبصره ۱۸ در دو بخش مصوب و پرداختی از دو شاخص ترکیبی با کمک روش TOPSIS استفاده شد. برای این منظور وضعیت شهرستان‌ها بر اساس آمار مربوط به تسهیلات سال ۱۴۰۰ و سال ۱۴۰۱ تا تاریخ ۱ اسفند ۱۴۰۲ و برحسب سه گزینه زیر (در دور حوزه مصوب و پرداختی) رتبه‌بندی شدند:

- متوسط تسهیلات پرداختی و مصوب برای ایجاد و یا تثبیت یک شغل در هر شهرستان
- سرانه تسهیلات پرداختی و مصوب هر شهرستان
- متوسط تسهیلات پرداختی و مصوب به ازای هر طرح

در رتبه‌بندی گزینه‌ها به روش TOPSIS گزینه‌هایی که بیشترین تشابه را با راه‌حل ایده‌آل داشته باشند، رتبه بالاتری کسب می‌کنند. برای رتبه‌بندی گزینه‌ها بر حسب روش تاپسیس باید مراحل زیر انجام شود.

۱. تشکیل ماتریس تصمیم: نخستین گام در این تکنیک تشکیل ماتریس تصمیم است. ماتریس تصمیم‌گیری یک ماتریس برای ارزیابی تعدادی گزینه براساس تعدادی معیار است. یعنی ماتریسی که در آن هر گزینه براساس تعدادی معیار امتیازدهی شده است. ماتریس تصمیم با X و هر درایه آن با x_{ij} نشان داده می‌شود.

۱ . Saed Ahmed Sulub

۲ . Shah & Jan

۳ . Tan

$$X = \begin{bmatrix} x_{11} & x_{12} & \dots & x_{1n} \\ x_{21} & x_{22} & \dots & x_{2n} \\ \vdots & \vdots & & \vdots \\ x_{m1} & x_{m2} & & x_{mn} \end{bmatrix}$$

۲. تشکیل ماتریس تصمیم نرمال: نرمال سازی یا بی مقیاس سازی دومین گام در حل تمامی تکنیک‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره مبتنی بر ماتریس تصمیم است. در روش‌های تصمیم‌گیری‌های چندمعیاره بهتر است از واژه بی‌مقیاس سازی استفاده شود. در تکنیک تاپسیس از نرمال سازی به روش برداری صورت می‌گیرد.

$$n_{ij} = \frac{x_{ij}}{\sqrt{\sum_1^m x_{ij}^2}}$$

۳. نرمال سازی برداری: خروجی این مرحله به صورت ماتریس نرمال زیر نمایش داده می‌شود:

$$N = \begin{bmatrix} n_{11} & n_{12} & \dots & n_{1n} \\ n_{21} & n_{22} & \dots & n_{2n} \\ \vdots & \vdots & & \vdots \\ n_{m1} & n_{m2} & & n_{mn} \end{bmatrix}$$

۴. تشکیل ماتریس تصمیم نرمال موزون: در گام سوم از آموزش روش تاپسیس باید ماتریس تصمیم نرمال ایجاد شده، موزون شود. برای این منظور وزن هر معیار در تمامی درایه‌های زیر همان معیار ضرب می‌شود.

$$V = \begin{bmatrix} v_{11} & v_{12} & \dots & v_{1n} \\ v_{21} & v_{22} & \dots & v_{2n} \\ \vdots & \vdots & & \vdots \\ v_{m1} & v_{m2} & & v_{mn} \end{bmatrix}$$

۵. محاسبه ایده‌آل‌های مثبت و منفی: محاسبه PIS و Negative ideal point, NIS گام بعدی است. در این گام برای هر شاخص یک ایده‌آل مثبت و یک ایده‌آل منفی محاسبه می‌شود.

- برای معیارهایی که بار مثبت دارند ایده‌آل مثبت بزرگترین مقدار آن معیار است.
- برای معیارهایی که بار مثبت دارند ایده‌آل منفی کوچکترین مقدار آن معیار است.
- برای معیارهایی که بار منفی دارند ایده‌آل مثبت کوچکترین مقدار آن معیار است.
- برای معیارهایی که بار منفی دارند ایده‌آل منفی بزرگترین مقدار آن معیار است.

۶. فاصله از ایده‌آل‌های مثبت و منفی و محاسبه مقدار ایده‌آل: در این گام میزان نزدیکی نسبی هر گزینه به مقدار ایده‌آل حساب می‌شود. فاصله اقلیدسی هر گزینه از ایده‌آل مثبت و منفی محاسبه خواهد شد. گام نهایی محاسبه مقدار ایده‌آل است. در این گام میزان نزدیکی نسبی هر گزینه به مقدار ایده‌آل حساب می‌شود. برای این منظور از فرمول زیر استفاده می‌شود:

$$d_i^+ = \sqrt{\sum_{j=1}^n (V_{ij} - V_j^+)^2} \quad d_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (V_{ij} - V_j^-)^2} \quad CL_i^* = \frac{d_i^-}{d_i^- + d_i^+}$$

مقدار CL بین صفر و یک است. هرچه این مقدار به یک نزدیکتر باشد راه کار به جواب ایده آل نزدیکتر است و راه کار بهتری می باشد و رتبه بالاتری دارد.

۷. محاسبه و تحلیل رتبه بندی فضایی شهرستان بر اساس تسهیلات مصوب و پرداختی

۷-۱. شاخص تسهیلات ترکیبی مصوب

۷-۱-۱. انتخاب شاخص ها

همانطور که در بخش قبلی اشاره شد در این گزارش برای بررسی توزیع فضایی شهرستان های استان خراسان جنوبی از لحاظ تسهیلات مصوب بند الف تبصره ۱۸ از شاخص ترکیبی با کمک روش TOPSIS استفاده می شود. برای این منظور وضعیت شهرستان ها بر اساس آمار مربوط به تسهیلات سال ۱۴۰۰ و سال ۱۴۰۱ تا تاریخ ۱ اسفند ۱۴۰۲ و برحسب سه گزینه زیر رتبه بندی می شوند:

- متوسط تسهیلات مصوب برای ایجاد و یا تثبیت یک شغل در هر شهرستان (میلیارد ریال)
 - سرانه تسهیلات مصوب هر شهرستان (میلیون ریال)
 - متوسط تسهیلات مصوب به ازای هر طرح (میلیارد ریال)
- ویژگی این شاخص ها به شرح جدول زیر است:

آمار تسهیلات بند الف تبصره ۱۸ استفاده شده در جدول زیر مربوط به تسهیلات سال ۱۴۰۰ و سال ۱۴۰۱ تا تاریخ ۱ اسفند ۱۴۰۲ می باشد.

جدول (۱) ویژگی شاخص های مورد بررسی در تسهیلات مصوب

شهرستان	سهم جمعیت هر شهرستان از کل استان	سهم بخش های مختلف اقتصادی هر شهرستان از ارزش افزوده هر شهرستان-۱۳۹۹				سهم کل ارزش افزوده شهرستان از ارزش افزوده استان (۹۹-۱۳۹۰)	متوسط تسهیلات مصوب برای ایجاد و یا تثبیت یک شغل در هر شهرستان (میلیارد ریال)- شاخص انتخابی اول	سرايه تسهیلات مصوب هر شهرستان (میلیون ریال)- شاخص انتخابی دوم	متوسط تسهیلات مصوب به ازای هر طرح (میلیارد ریال)- شاخص انتخابی سوم
		کشاورزی	خدمات	معدن	صنعت				
بیرجند	۳۳.۹۹	۱۱.۸۷	۴۳.۱۸	۵.۳۰	۳۹.۶۵	۳۴	۴.۴۲	۴۲.۳	۱۲.۷۳
طبس	۹.۴۴	۵.۴۶	۱۱.۲۸	۶۹.۱۱	۱۴.۱۵	۱۸	۳.۴۵	۴۲.۶۸	۱۰.۲۳
قائنات	۱۵.۱۱	۴۳.۶۷	۲۵.۱۱	۳.۱۶	۲۸.۰۶	۱۳	۳.۲۳	۲۳.۳۲	۶.۳۹
فردوس	۵.۹۲	۳۸.۸۹	۲۸.۵۲	۲.۲۲	۳۰.۳۷	۸	۲.۶۲	۶۱.۴۹	۹.۶۲
نهبندان	۶.۶۹	۲۵.۵۱	۲۶.۰۲	۳۷.۷۶	۱۰.۷۱	۵	۶.۰۵	۵۵.۱۶	۱۲.۶۷
سربیشه	۵.۳۳	۴۸.۸۴	۱۹.۷۷	۶.۹۸	۲۴.۴۲	۴	۶.۶۶	۹۳.۰۵	۲۰.۷۱
سرایان	۴.۳۳	۶۱.۸۱	۲۴.۳۱	۲.۰۸	۱۱.۸۱	۴	۲.۹۴	۴۸.۷۴	۳.۹۷
بشرویه	۳.۳۹	۷۱.۷۶	۱۷.۶۵	۱.۱۸	۹.۴۱	۴	۲.۷۴	۶۵.۱۲	۵.۲۵
زیرکوه	۵.۲۲	۴۲.۷۵	۲۲.۱۴	۳.۰۵	۳۲.۰۶	۴	۲.۱۴	۲۸.۱۷	۳.۹۸
خوسف	۳.۵۹	۳۷.۵۹	۱۲.۷۷	۳۶.۸۸	۱۲.۷۷	۳	۴.۸۹	۱۲۸.۳۷	۱۷.۲۰
درمیان	۶.۹۹	۳۲.۹۳	۲۳.۷۸	۳.۰۵	۴۰.۲۴	۴	۵.۱۹	۲۴.۷۴	۷.۱۸
--	مجموع: ۱۰۰	منبع: گزارش سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان				منبع: سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان	*متوسط استان=۳.۹۵	** متوسط استان=۴۶.۳۵	*** متوسط استان= ۹.۶۳

راهنما: رنگ سبز و قرمز به ترتیب بیانگر کمتر و بیشتر از متوسط استان

همانطور که در جدول فوق از ستون «میزان تسهیلات مصوب برای ایجاد و یا تثبیت یک شغل در هر شهرستان (میلیارد ریال)» مشخص است، تعدادی از شهرستان‌ها برای ایجاد و یا تثبیت یک شغل تسهیلات بیشتری نسبت به متوسط استان برای آن‌ها مصوب شده است (برای استان به طور متوسط به ازای ایجاد و یا تثبیت هر شغل ۳.۹۵ میلیارد ریال (سیصد و نود و پنج میلیون تومان) تسهیلات بند الف تبصره ۱۸ مصوب شده است)؛ این درحالی است که برخی شهرستان‌ها این رقم کمتر از متوسط استان است.

همچنین، ستون «سرانه تسهیلات مصوب هر شهرستان (میلیون ریال)» نشانگر این موضوع است که در هر شهرستان به ازای هر نفر چه مقدار تسهیلات مصوب شده است. شهرستان خوسف با بیشترین سرانه تسهیلات یعنی حدود دوازده میلیون و هشتصد هزار تومان به ازای هر نفر در صدر و شهرستان درمیان با سرانه تسهیلات دو میلیون و چهارصد هفتاد هزار تومان به ازای هر نفر کمترین سهم را داشته است.

در نهایت ستون آخر جدول یعنی «متوسط تسهیلات مصوب به ازای هر طرح (میلیارد ریال)» نشان می‌دهد که برخی شهرستان‌ها مانند شهرستان سربیشه و خوسف متوسط میزان تسهیلاتی که به ازای هر طرح دریافت کرده اند بسیار بالاتر از بقیه شهرستان‌هاست و در برخی از شهرستان‌ها نسبت به بقیه کمتر است. بطوریکه که مثلاً به ازای هر طرح در شهرستان سربیشه و خوسف به طور متوسط به ترتیب ۲ میلیارد و یک میلیارد و هفتصد میلیون تومان مصوب شده است. این در حالی می‌باشد که در شهرستان‌هایی مانند سرایان و زیرکوه، هر کدام به طور متوسط به اندازه ۴۰۰ میلیون تومان به ازای هر طرحی مصوب شده است.

۷-۱-۲. محاسبه مقدار ایده‌آل برای شاخص تسهیلات ترکیبی مصوب

برای محاسبه مقدار ایده‌آل اولین قدم تشکیل ماتریس تصمیم است. پس از تشکیل ماتریس تصمیم لازم است این ماتریس نرمال سازی شود. در گام بعدی، لازم است به هر بخش وزن داده شود. با توجه به اینکه هر کدام از شاخص‌ها اهمیت یکسانی دارند به هر کدام وزن مشابهی برابر $\frac{1}{3}$ داده می‌شود. پس از وزن دهی، فاصله از مقدار ایده‌آل مثبت و منفی محاسبه می‌گردد. گام نهائی محاسبه مقدار ایده‌آل یا شاخص شباهت می‌باشد که این مقادیر در جدول زیر مشخص است.

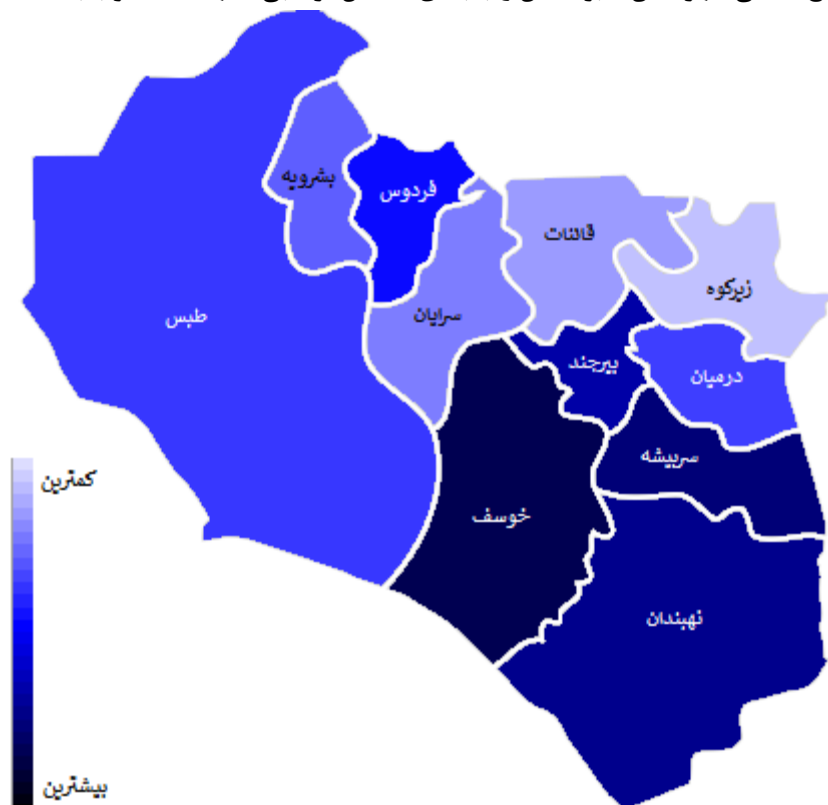
جدول ۲) محاسبه مقدار ایده‌آل و شاخص شباهت بر اساس شاخص ترکیبی تسهیلات مصوب

شهرستان	d+	d-	CL	رتبه هر شهرستان در شاخص ترکیبی تسهیلات مصوب
بیرجند	۰.۱۶	۰.۱۰	۰.۳۸	۴
طبس	۰.۱۸	۰.۰۷	۰.۲۸	۶
قائنات	۰.۲۲	۰.۰۳	۰.۱۳	۱۰
فردوس	۰.۱۷	۰.۰۸	۰.۳۱	۵
نهبندان	۰.۱۴	۰.۱۳	۰.۴۹	۳
سربیشه	۰.۰۶	۰.۲۱	۰.۷۹	۲
سرایان	۰.۲۱	۰.۰۴	۰.۱۷	۹
بشرویه	۰.۱۹	۰.۰۷	۰.۲۶	۸
زیرکوه	۰.۲۴	۰.۰۱	۰.۰۳	۱۱
خوسف	۰.۰۵	۰.۲۱	۰.۸۰	۱
درمیان	۰.۲۱	۰.۰۸	۰.۲۷	۷

منبع: محاسبات محقق

مقدار شاخص ترکیبی بین صفر و یک است. هرچه این مقدار به یک نزدیکتر باشد نشانگر رتبه بالاتر آن شهرستان و وضعیت مطلوب‌تر آن است. بر اساس شاخص ترکیبی تسهیلات مصوب که به روش تاپسیس محاسبه شد، به ترتیب شهرستان‌های خوسف، سربیشه، نهبندان، بیرجند، فردوس، طبس، درمیان، بشرویه، سرایان، قائنات و زیرکوه بیشترین رتبه را از آن خود کرده‌اند و وضعیت مطلوب‌تری نسبت به سایر شهرستان‌ها در تسهیلات مصوب بند الف تبصره ۱۸ دارند. در ادامه توزیع فضایی شهرستان‌های استان را بر اساس این شاخص می‌توان مشاهده کرد.

شکل ۱) توزیع فضایی شهرستان‌ها بر اساس رتبه‌بندی شاخص ترکیبی تسهیلات مصوب بند الف تبصره ۱۸

منبع: محاسبات محقق

۲-۷. رتبه‌بندی شهرستان‌ها بر اساس شاخص ترکیبی تسهیلات پرداختی

۱-۲-۷. انتخاب شاخص‌ها

همانطور که در بخش قبلی اشاره شد در این گزارش برای بررسی رتبه شهرستان‌های استان خراسان جنوبی از لحاظ تسهیلات پرداختی بند الف تبصره ۱۸ از شاخص ترکیبی به کمک روش TOPSIS استفاده می‌شود. برای این منظور وضعیت شهرستان‌ها بر اساس آمار مربوط به تسهیلات سال ۱۴۰۰ و سال ۱۴۰۱ تا تاریخ ۱ اسفند ۱۴۰۲ و برحسب سه گزینه زیر رتبه‌بندی می‌شوند:

- متوسط تسهیلات پرداختی برای ایجاد و یا تثبیت یک شغل در هر شهرستان (میلیون ریال)
 - سرانه تسهیلات پرداختی هر شهرستان (میلیون ریال)
 - متوسط تسهیلات پرداختی به ازای هر طرح (میلیارد ریال)
- ویژگی این شاخص‌ها به شرح جدول زیر است:

آمار تسهیلات بند الف تبصره ۱۸ استفاده شده در جدول زیر مربوط به تسهیلات سال ۱۴۰۰ و سال ۱۴۰۱ تا تاریخ ۱ اسفند ۱۴۰۲ می باشد.

جدول (۳) ویژگی شاخص های مورد بررسی در تسهیلات پرداختی

شهرستان	سهم جمعیت هر شهرستان از کل استان	سهم بخش های مختلف اقتصادی هر شهرستان از ارزش افزوده هر شهرستان-۱۳۹۹				سهم کل ارزش افزوده شهرستان از ارزش افزوده استان (۹۹-۱۳۹۰)	متوسط تسهیلات پرداختی برای ایجاد و یا تثبیت یک شغل در هر شهرستان (میلیون ریال) - شاخص انتخابی اول	سرايه تسهیلات پرداختی هر شهرستان (میلیون ریال) - شاخص انتخابی دوم	متوسط تسهیلات پرداختی به ازای هر طرح (میلیارد ریال) - شاخص انتخابی سوم
		کشاورزی	خدمات	معادن	صنعت				
بیرجند	۳۳.۹۹	۱۱.۸۷	۴۳.۱۸	۵.۳۰	۳۹.۶۵	۳۴	۱۳۱۱.۰۹	۱۲.۵۴	۳.۷۸
طبرس	۹.۴۴	۵.۴۶	۱۱.۲۸	۶۹.۱۱	۱۴.۱۵	۱۸	۹۱۳.۵۷	۱۱.۳۱	۲.۷۱
قائنات	۱۵.۱۱	۴۳.۶۷	۲۵.۱۱	۳.۱۶	۲۸.۰۶	۱۳	۷۷۴.۸۸	۵.۶۰	۱.۵۳
فردوس	۵.۹۲	۳۸.۸۹	۲۸.۵۲	۲.۲۲	۳۰.۳۷	۸	۷۴۲.۱۳	۱۷.۴۱	۲.۷۲
نهبندان	۶.۶۹	۲۵.۵۱	۲۶.۰۲	۳۷.۷۶	۱۰.۷۱	۵	۴۷۲.۵۴	۴.۳۱	۰.۹۹
سربیشه	۵.۳۳	۴۸.۸۴	۱۹.۷۷	۶.۹۸	۲۴.۴۲	۴	۳۳۱۷.۶۸	۴۶.۳۳	۱۰.۳۱
سرایان	۴.۳۳	۶۱.۸۱	۲۴.۳۱	۲.۰۸	۱۱.۸۱	۴	۵۴۳.۰۳	۹.۰۰	۰.۷۳
بشرويه	۳.۳۹	۷۱.۷۶	۱۷.۶۵	۱.۱۸	۹.۴۱	۴	۴۰۰.۹۴	۹.۵۴	۰.۷۷
زیرکوه	۵.۲۲	۴۲.۷۵	۲۲.۱۴	۳.۰۵	۳۲.۰۶	۴	۳۵۲.۱۸	۴.۶۳	۰.۶۵
خوسف	۳.۵۹	۳۷.۵۹	۱۲.۷۷	۳۶.۸۸	۱۲.۷۷	۳	۱۵۷۶.۲۴	۴۱.۴۰	۵.۵۵
درمیان	۶.۹۹	۳۲.۹۳	۲۳.۷۸	۳.۰۵	۴۰.۲۴	۴	۸۷۰.۵۷	۴.۱۵	۱.۲۰
--	مجموع: ۱۰۰	منبع: گزارش سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان				منبع: سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان	* متوسط استان = ۱۰۲۴.۹۹	** متوسط استان = ۱۵.۱۱	*** متوسط استان = ۲.۸۱

راهنما: رنگ سبز و قرمز به ترتیب بیانگر کمتر و بیشتر از متوسط استان

همانطور که در جدول فوق از ستون «میزان تسهیلات پرداختی برای ایجاد و یا تثبیت یک شغل در هر شهرستان (میلیون ریال)» مشخص است، تعدادی از شهرستان‌ها برای ایجاد و یا تثبیت یک شغل تسهیلات بیشتری نسبت به متوسط استان دریافت کرده اند (برای استان به طور متوسط به ازای ایجاد و یا تثبیت هر شغل ۱۰۲۴.۹۹ میلیون ریال (صد و دو میلیون و پانصد هزار تومان) تسهیلات بند الف تبصره ۱۸ پرداخت شده است)؛ این درحالی است که برخی شهرستان‌ها این رقم کمتر از متوسط استان است. بیشترین مقدار تسهیلات پرداخت شده برای ایجاد یا تثبیت یک شغل برای سربیشه با مبلغ ۳۳۱.۷ میلیون تومان و کمترین مقدار این متغیر برای زیرکوه به مقدار ۳۵ میلیون تومان می‌باشد.

همچنین، ستون «سرانه تسهیلات پرداختی هر شهرستان (میلیون ریال)» نشانگر این موضوع است که در هر شهرستان به ازای هر نفر چه مقدار تسهیلات پرداخت شده است. شهرستان سربیشه با بیشترین سرانه تسهیلات پرداختی یعنی حدود چهار میلیون و ششصد هزار تومان به ازای هر نفر در صدر و شهرستان درمیان با سرانه تسهیلات چهارصد و پانزده هزار تومان به ازای هر نفر کمترین سهم را داشته است. سرانه تسهیلات پرداختی استان برابر یک میلیون و پانصد هزار تومان بوده است.

در نهایت ستون آخر جدول یعنی «متوسط تسهیلات پرداختی به ازای هر طرح (میلیارد ریال)» را نشان می‌دهد که برخی شهرستان‌ها مانند شهرستان سربیشه و خوسف متوسط میزان تسهیلاتی که به ازای هر طرح پرداخت کرده اند بسیار بالاتر از بقیه شهرستان‌هاست و در برخی از شهرستان‌ها (مانند زیرکوه و سرایان) نسبت به بقیه کمتر است. بطوریکه که مثلاً به ازای هر طرح در شهرستان سربیشه و خوسف به طور متوسط به ترتیب ۱ میلیارد و ۵۵۵ میلیون تومان پرداخت شده است. این در حالی است که در شهرستان‌هایی مانند زیرکوه و سرایان، به طور متوسط به ترتیب مبلغ ۶۵ و ۷۳ میلیون تومان به ازای هر طرحی پرداخت گردیده است.

نکته قابل تاملی که در مورد جدول فوق وجود دارد این است که مقدار هر سه متغیر برای تعداد زیادی از شهرستان‌ها کمتر از متوسط استانی است. به طوریکه برای هر متغیر فقط سه شهرستان از ۱۱ شهرستان مقداری بالاتر از متوسط استانی دارند و برای ۸ شهرستان دیگر مقدار متغیر کمتر از متوسط استانی است. این موضوع بیانگر این است که توزیع تسهیلات پرداختی برحسب شهرستان نامتوازن می‌باشد و برای برخی شهرستان‌ها نسبت به بقیه شهرستان‌ها بسیار بیشتر است و پراکندگی زیادی وجود دارد.

۷-۲-۲. محاسبه مقدار ایده‌آل برای شاخص تسهیلات ترکیبی پرداختی

همانطور که در قسمت قبلی ذکر شد، پس از تشکیل ماتریس تصمیم و نرمال سازی آن، لازم است به هر بخش وزن داده شود. با توجه به اینکه هر کدام از شاخص‌ها اهمیت یکسانی دارند به هر کدام وزن مشابهی برابر $\frac{1}{3}$ داده می‌شود. پس از وزن دهی، فاصله از مقدار ایده‌آل مثبت و منفی و شاخص شباهت محاسبه می‌گردد که این مقادیر در جدول زیر قابل مشاهده است.

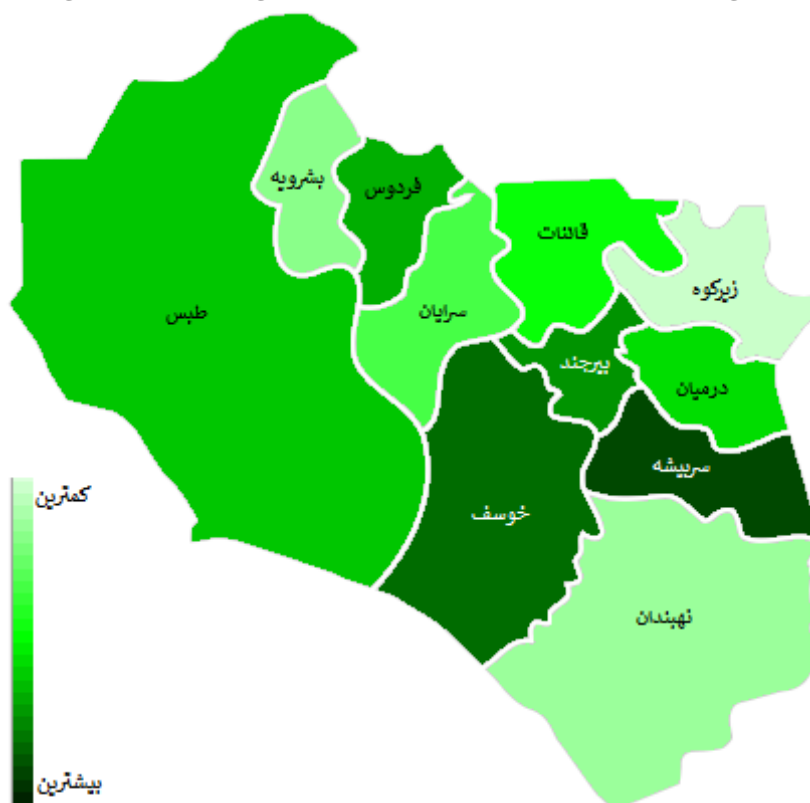
جدول ۴) محاسبه مقدار ایده آل و شاخص شباهت بر اساس شاخص ترکیبی تسهیلات پرداختی

رتبه هر شهرستان در شاخص ترکیبی تسهیلات پرداختی	CL	d-	d+	شهرستان
۳	۰.۲۹	۰.۱۲	۰.۲۸	بیرجند
۵	۰.۱۹	۰.۰۸	۰.۳۲	طبس
۷	۰.۱۰	۰.۰۴	۰.۳۶	قائنات
۴	۰.۲۲	۰.۰۹	۰.۳۱	فردوس
۱۰	۰.۰۳	۰.۰۱	۰.۳۸	نهبندان
۱	۰.۹۹	۰.۳۹	۰.۰۰۱	سربیشه
۸	۰.۰۷	۰.۰۳	۰.۳۷	سرایان
۹	۰.۰۷	۰.۰۳	۰.۳۸	بشرویه
۱۱	۰.۰۱	۰.۰۰۲	۰.۳۹	زیرکوه
۲	۰.۵۷	۰.۲۴	۰.۱۸	خوسف
۶	۰.۱۰	۰.۰۴	۰.۳۶	درمیان

منبع: محاسبات محقق

همانطور که مشخص است بر اساس شاخص ترکیبی تسهیلات پرداختی که به روش تاپسیس محاسبه شد، به ترتیب شهرستان‌های سربیشه، خوسف، بیرجند، فردوس، طبس، درمیان، قائنات، سرایان، بشرویه، نهبندان و زیرکوه بیشترین نمره را به خود اختصاص داده اند و وضعیت مطلوب‌تری نسبت به سایر شهرستان‌ها در پرداخت تسهیلات بند الف تبصره ۱۸ دارند. در ادامه توزیع فضایی شهرستان‌های استان را بر اساس این شاخص می‌توان مشاهده کرد.

شکل ۲) توزیع فضایی شهرستان‌ها بر اساس رتبه‌بندی شاخص ترکیبی تسهیلات پرداختی بند الف تبصره ۱۸

منبع: محاسبات محقق

۷-۳. مقایسه رتبه شهرستان‌ها بر اساس شاخص ترکیبی تسهیلات پرداختی و مصوب

جدول زیر وضعیت تسهیلات پرداختی و مصوب هر شهرستان را با یکدیگر مقایسه می‌کند که آیا تسهیلات مصوب هر شهرستان با تسهیلات پرداختی آن شهرستان هماهنگ بوده است یا خیر. همانطور که مشخص است معمولاً شهرستان‌هایی که بیشترین تسهیلات برای آن‌ها مصوب شده است، از نظر پرداخت تسهیلات نیز رتبه بالاتری دارند. البته این موضوع برای همه شهرستان‌ها صادق نیست و برای برخی شهرستان‌ها مانند نهبندان چندان درست نبوده است. این شهرستان از نظر شاخص ترکیبی تسهیلات مصوب رتبه ۳ را دارا می‌باشد ولی از نظر شاخص ترکیبی تسهیلات پرداختی رتبه ۱۰ را به خود اختصاص داده است. این موضوع نشان می‌دهد که هرچند طرح‌های زیادی در این شهرستان مصوب شده است، اما پرداختی آن نسبت به بقیه شهرستان‌ها مناسب نبوده است. شهرستان خوسف و سربیشه بهترین عملکرد را در تصویب و پرداخت تسهیلات بند الف تبصره ۱۸ داشته‌اند. با این حال شهرستان زیرکوه، هم در تصویب و هم پرداخت تسهیلات وضعیت نامناسب‌تری نسبت به بقیه شهرستان‌ها ثبت کرده است که نیازمند توجه بیشتر مسئولین ذی‌ربط به این موضوع می‌باشد.

جدول ۵) مقایسه رتبه شهرستان‌ها بر اساس شاخص ترکیبی تسهیلات پرداختی و مصوب

شهرستان	رتبه شهرستان‌ها بر اساس شاخص ترکیبی تسهیلات مصوب	رتبه شهرستان‌ها بر اساس شاخص ترکیبی تسهیلات پرداختی
بیرجند	۴	۳
طبس	۶	۵
قائنات	۱۰	۷
فردوس	۵	۴
نهبندان	۳	۱۰
سربیشه	۲	۱
سرایان	۹	۸
بشرویه	۸	۹
زیرکوه	۱۱	۱۱
خوسف	۱	۲
درمیان	۷	۶

منبع: محاسبات محقق

۷-۴. تاثیر فاصله هر شهرستان از مرکز استان در تسهیلات مصوب و پرداختی بند الف تبصره ۱۸ یکی از موضوعاتی که معمولاً بیان می‌شود این است که شهرستان‌هایی مانند خوسف و سربیشه که فاصله آن‌ها با مرکز استان کمتر هست، سهم بیشتری در تسهیلات مصوب و پرداختی داشته اند و به نوعی مدل مرکز-پیرامون برای استان برقرار است و این سوال مطرح می‌گردد که آیا می‌توان فاصله از مرکز استان (بیرجند) را به عنوان عاملی اثرگذار بر تسهیلات مصوب و پرداختی بند الف تبصره ۱۸ دانست؟ جدول زیر فاصله مرکز هر شهرستان را با مرکز استان (بیرجند) نشان می‌دهد. همانطور که مشخص است خوسف داری نزدیکترین مرکز شهرستان به بیرجند و طبس دورترین مرکز می‌باشد.

جدول ۶) فاصله بیرجند تا مرکز شهرستان (کیلومتر)

فاصله دو شهرستان	فاصله (کیلومتر)
فاصله بیرجند تا طبس	۲۷۰
فاصله بیرجند تا قائنات	۱۰۵
فاصله بیرجند تا فردوس	۲۰۲
فاصله بیرجند تا نهبندان	۱۹۴
فاصله بیرجند تا سربیشه	۷۰
فاصله بیرجند تا سرایان	۱۶۰
فاصله بیرجند تا بشرویه	۲۶۹
فاصله بیرجند تا زیرکوه	۱۵۸
فاصله بیرجند تا خوسف	۳۷
فاصله بیرجند تا درمیان	۱۱۲

حال، اگر ضریب همبستگی بین فاصله از مرکز و رتبه شاخص ترکیبی تسهیلات مصوب و پرداختی هر شهرستان به کمک نرم افزار SPSS محاسبه شود، خواهیم دید که هرچند ضریب همبستگی بین آن‌ها مثبت است، اما به دلیل اینکه مقدار احتمال بیشتر از ۰.۰۵ می‌باشد، این ضرایب معنادار نیستند و نمی‌توان به آن‌ها استناد کرد. بنابراین، مدل مرکز-پیرامون در تصویب و پرداخت تسهیلات برای استان خراسان جنوبی تایید نمی‌شود.

جدول ۷) ضریب همبستگی بین فاصله از مرکز و رتبه شاخص ترکیبی تسهیلات مصوب و پرداختی

		pardakhti	fasela			fasela	mosavab
pardakhti	Pearson Correlation	1	.490	fasela	Pearson Correlation	1	.321
	Sig. (2-tailed)		.151		Sig. (2-tailed)		.366
	N	10	10		N	10	10
fasela	Pearson Correlation	.490	1	mosavab	Pearson Correlation	.321	1
	Sig. (2-tailed)	.151			Sig. (2-tailed)	.366	
	N	10	10		N	10	10

منبع: محاسبات محقق

اما سوالی که مطرح می‌شود این است که چرا برخی شهرستان‌ها در این زمینه چندان موفق نبوده‌اند؟ شاید یکی از دلایل اصلی این موضوع، عدم اطلاع رسانی دقیق و آگاه سازی گروه هدف شهرستان‌های موردنظر باشد.

۷-۵. مقایسه رتبه‌بندی شهرستان‌ها بر اساس شاخص ترکیبی تسهیلات مصوب و پرداختی با سهم ارزش افزوده هر شهرستان

هدف این بخش پاسخ به این سوال است که آیا در تصویب و یا پرداخت تسهیلات بند الف تبصره ۱۸ به شهرستان‌های کم برخوردار توجه شده است؟ نمره شاخص ترکیبی تسهیلات مصوب یا پرداختی بیشتر به سمت شهرستان‌های با ارزش افزوده بالا هست یا شهرستان‌های با ارزش افزوده پایین؟ برای پاسخ به این سوالات از ضریب همبستگی پیرسون در نرم افزار SPSS بهره گرفته شد. همانطور که از نتایج مشخص است، هرچند رابطه منفی بین شاخص ترکیبی تسهیلات مصوب و پرداختی شهرستان‌ها با سهم ارزش افزوده هر شهرستان از ارزش افزوده کل وجود دارد اما این مقدار در سطح ۰.۰۵ درصد معنادار نیست و نمی‌توان به آن استناد کرد. این موضوع بر اساس نتایج بخش قبلی نیز قابل تایید است و نمی‌توان به طور کامل به این نتیجه رسید که شهرستان‌های کم برخوردار، کمتر تسهیلات مصوب یا پرداختی داشته‌اند. چرا که برای شهرستان‌هایی مانند خوسف و سرایان هرچند سهم آن‌ها از ارزش افزوده استان کم بوده، اما بیشترین مقدار را در دو شاخص ترکیبی تسهیلات مصوب و پرداختی به خود اختصاص داده‌اند. این موضوع نشان می‌دهد که نمی‌توان گفت تسهیلات پرداختی بند الف تبصره ۱۸ برای شهرستان‌هایی که سطح توسعه بالاتری داشته‌اند بیشتر بوده است. هرچند لازم است برای توسعه استان، به شهرستان‌های محروم‌تر و کمتر توسعه یافته توجه بیشتری شود.

جدول ۸) ضریب همبستگی پیرسون تسهیلات و سهم از تولید ناخالص داخلی

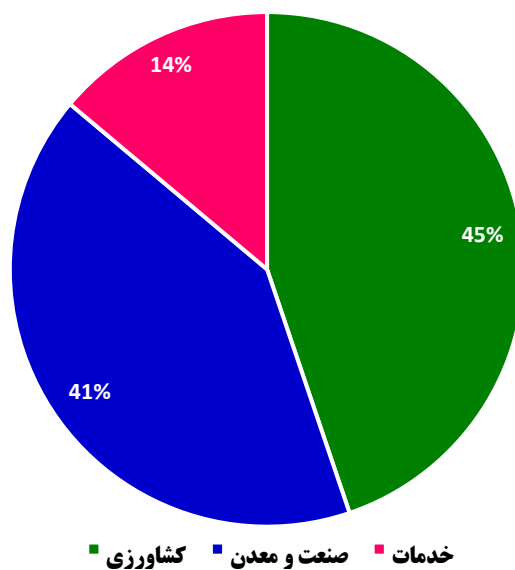
		mosavab	sharegdp	pardakhti
mosavab	Pearson Correlation	1	-.083	.700*
	Sig. (2-tailed)		.809	.016
	N	11	11	11
sharegdp	Pearson Correlation	-.083	1	-.302
	Sig. (2-tailed)	.809		.367
	N	11	11	11
pardakhti	Pearson Correlation	.700*	-.302	1
	Sig. (2-tailed)	.016	.367	
	N	11	11	11

منبع: محاسبات محقق

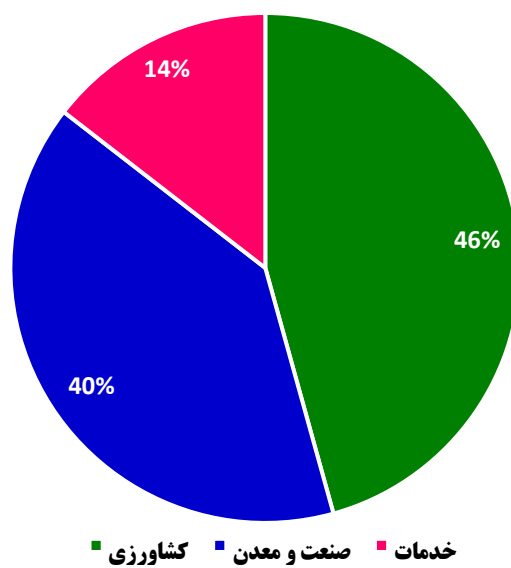
در ادامه، می‌توان وضعیت هریک از شهرستان‌ها را بر اساس میزان تسهیلات مصوب و پرداختی بند الف تبصره ۱۸ در هر بخش اقتصادی مشاهده کرد.

۶-۷. بررسی تسهیلات مصوب و پرداختی بر اساس بخش‌های اقتصادی در استان و شهرستان‌ها

نمودار ۱) سهم هر بخش اقتصادی استان از کل طرح‌های مصوب استان

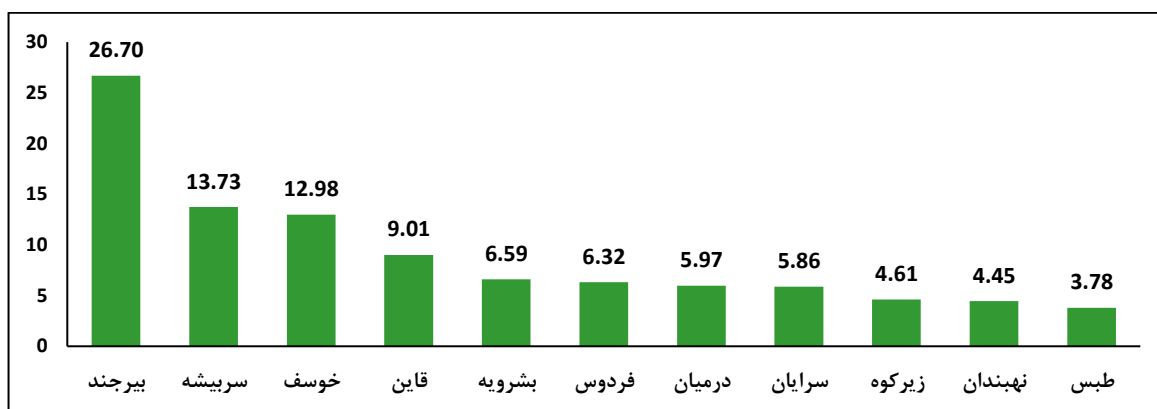

نمودار ۲) سهم هر بخش اقتصادی استان از کل پرداختی‌های استان

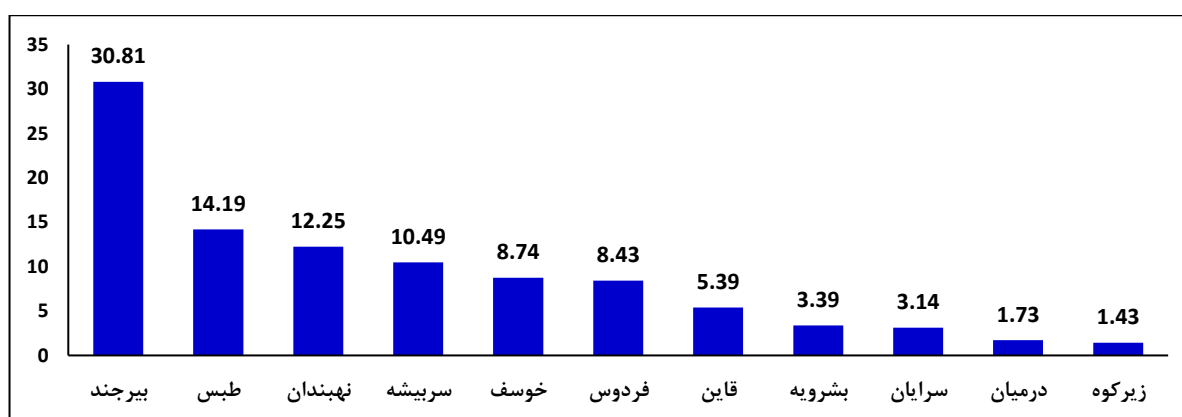

همانطور که از نمودارهای زیر مشخص است، شهرستان بیرجند بیشترین سهم را در کلیه بخش‌های اقتصادی برای تسهیلات مصوب و پرداختی داشته است.

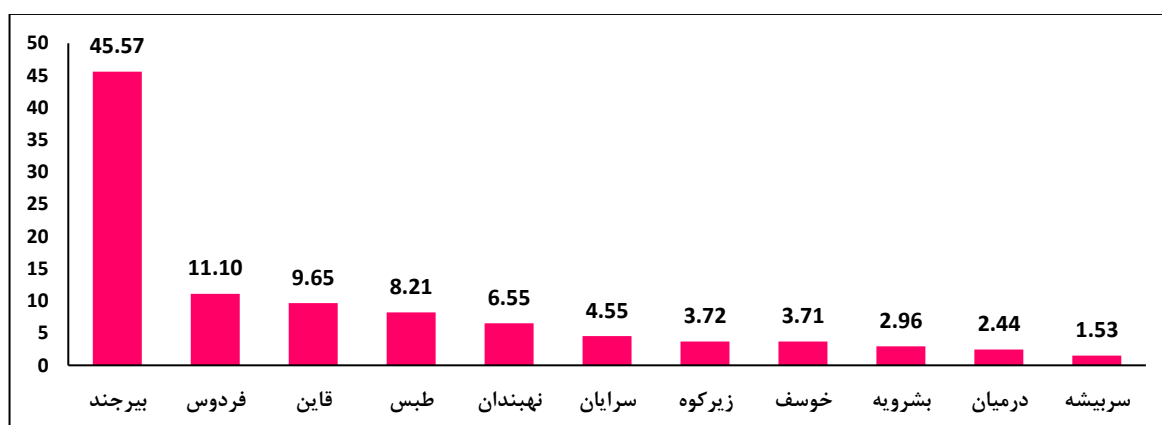
نمودار ۳) سهم هر شهرستان از کل طرح‌های مصوب بخش کشاورزی

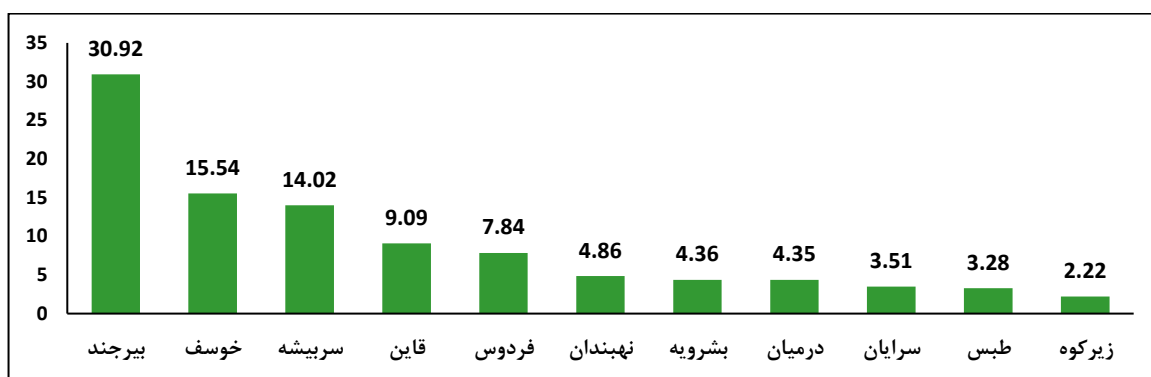
نمودار ۴) سهم هر شهرستان از کل طرح‌های مصوب بخش صنعت و معدن

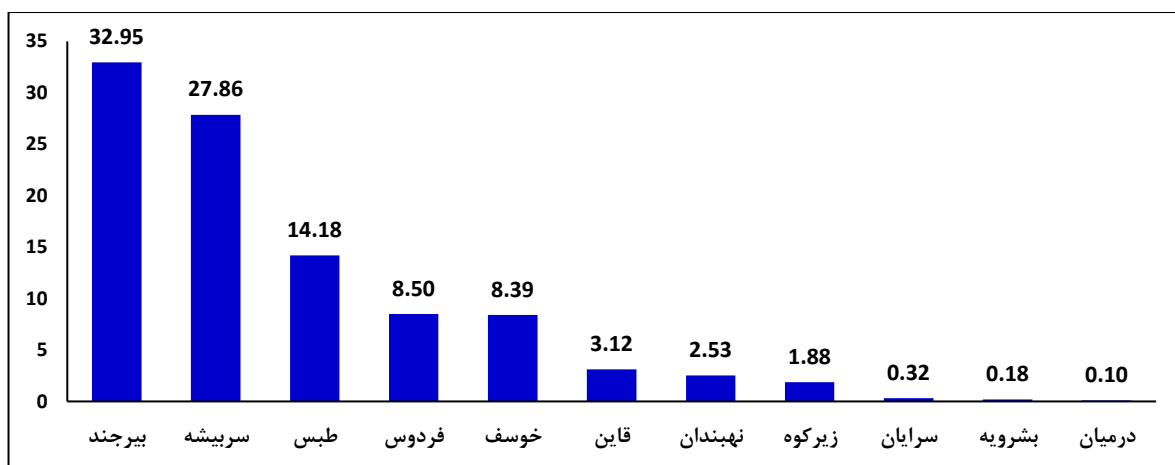
نمودار ۵) سهم هر شهرستان از کل طرح‌های مصوب بخش خدمات

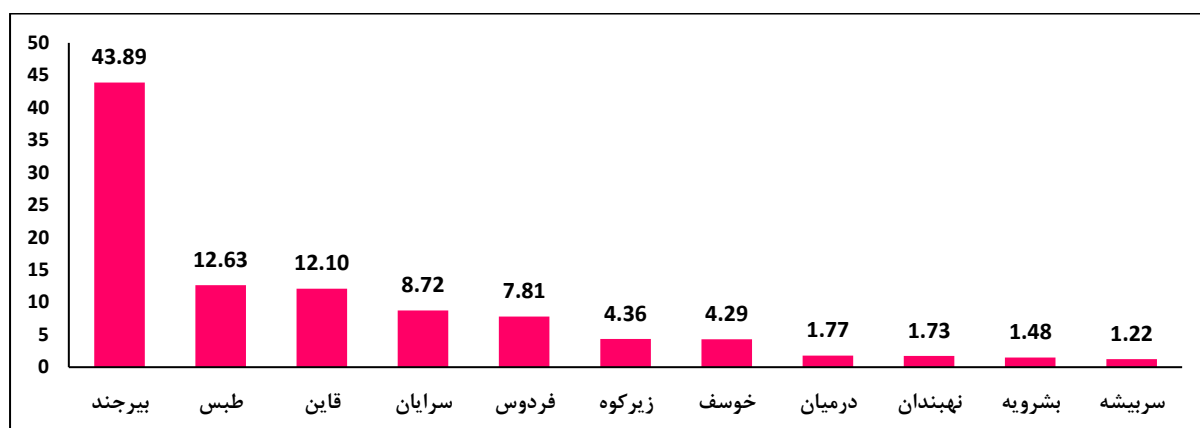
نمودار ۶) سهم هر شهرستان از کل پرداختی‌های بخش کشاورزی

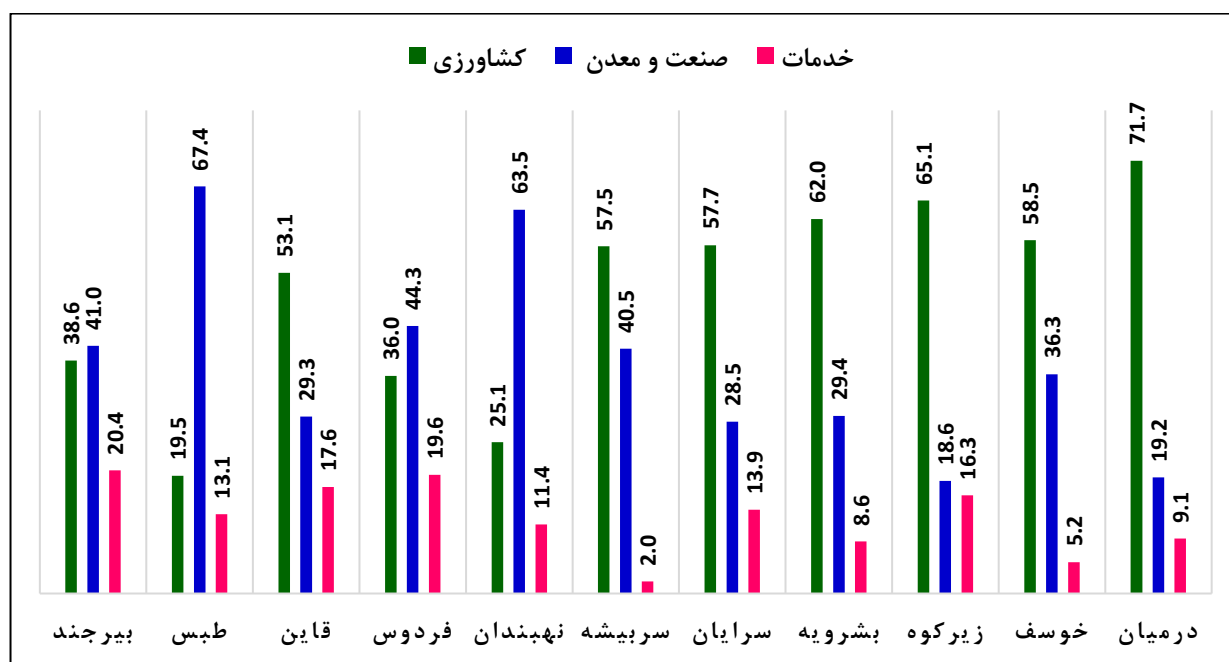
نمودار ۷) سهم هر شهرستان از کل پرداختی‌های بخش صنعت و معدن

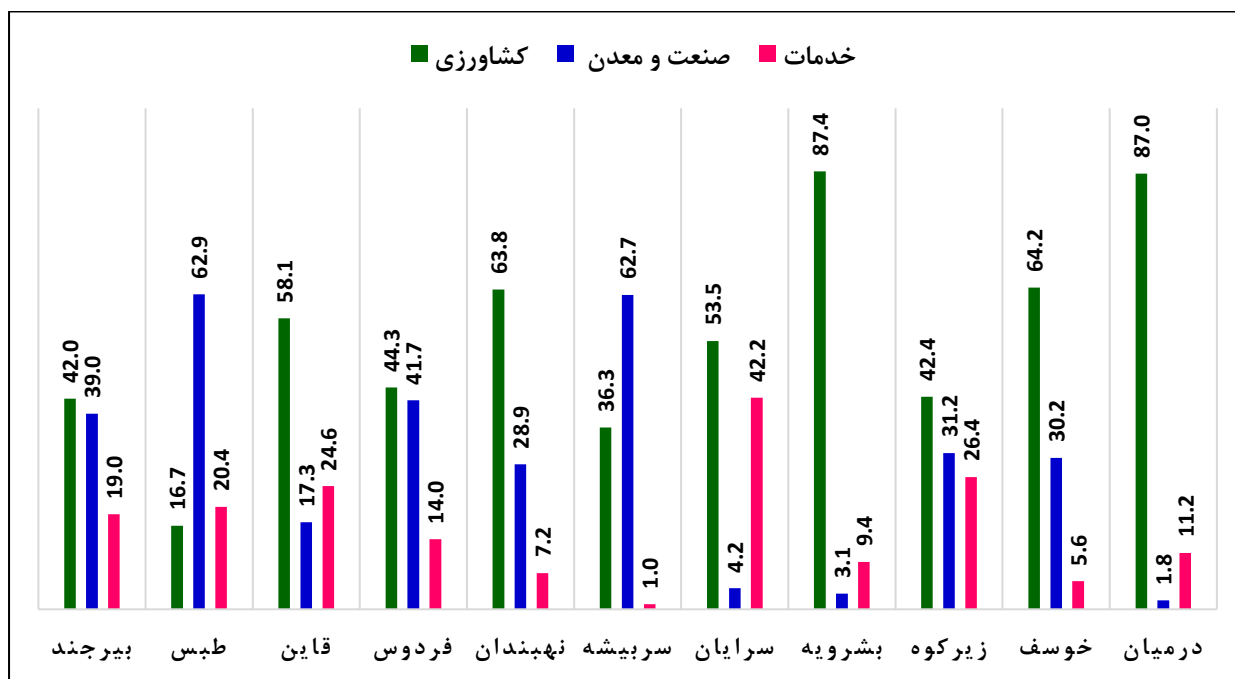
نمودار ۸) سهم هر شهرستان از کل پرداختی‌های بخش خدمات

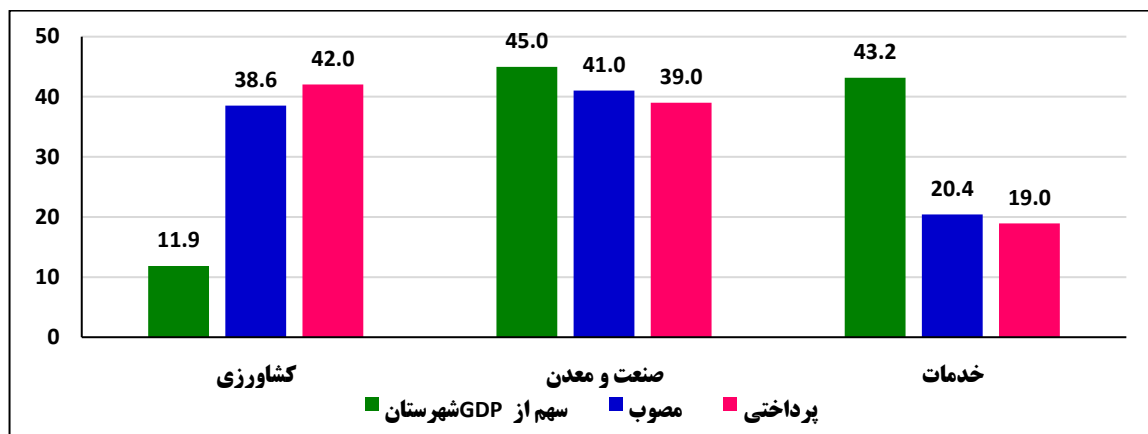
نمودار ۹) سهم هر بخش اقتصادی از کل طرح های مصوب هر شهرستان

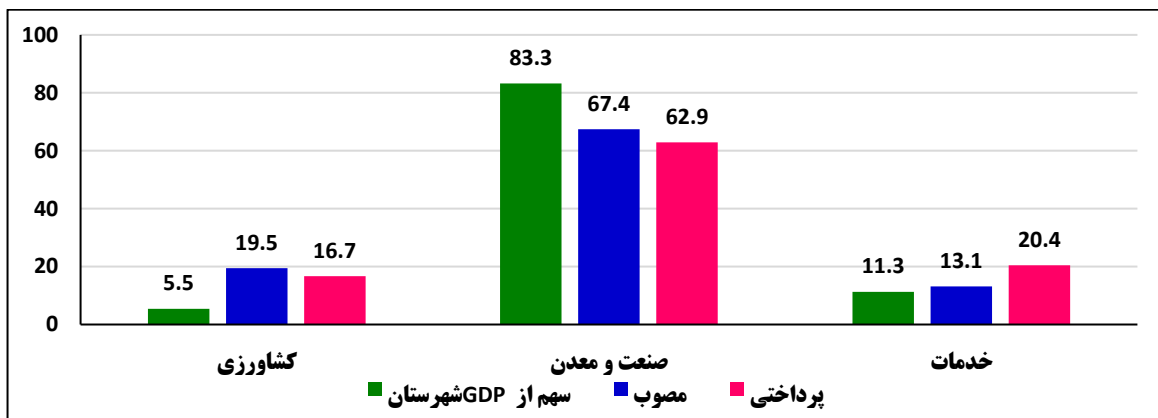
نمودار ۱۰) سهم هر بخش اقتصادی از کل پرداختی های هر شهرستان

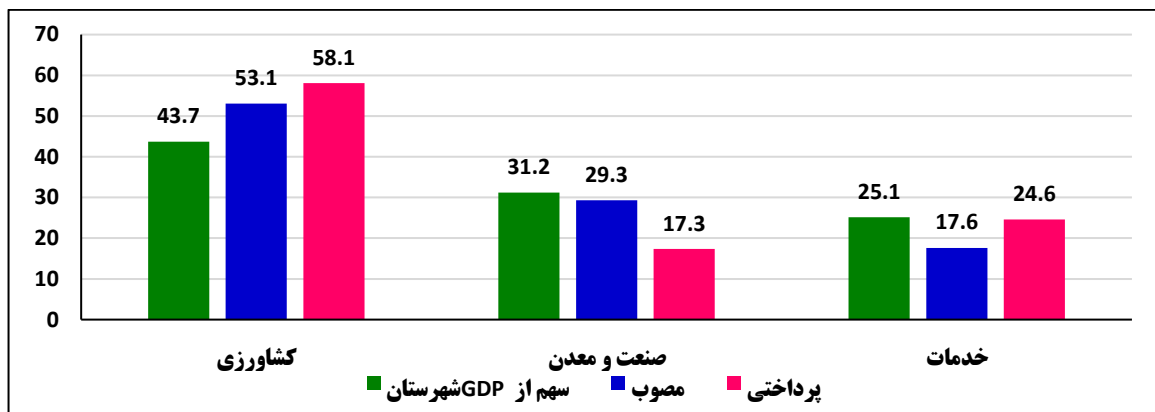
نمودار (۱۱) بررسی نحوه توزیع GDP، مبلغ تسهیلات مصوب و پرداختی شهرستان بیرجند بر اساس بخش‌های اقتصادی

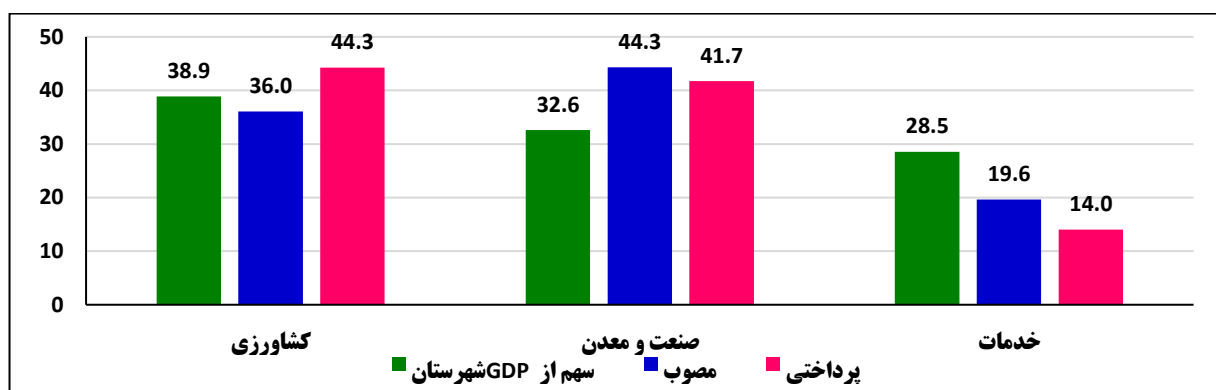
نمودار (۱۲) بررسی نحوه توزیع GDP، مبلغ تسهیلات مصوب و پرداختی شهرستان طبس بر اساس بخش‌های اقتصادی

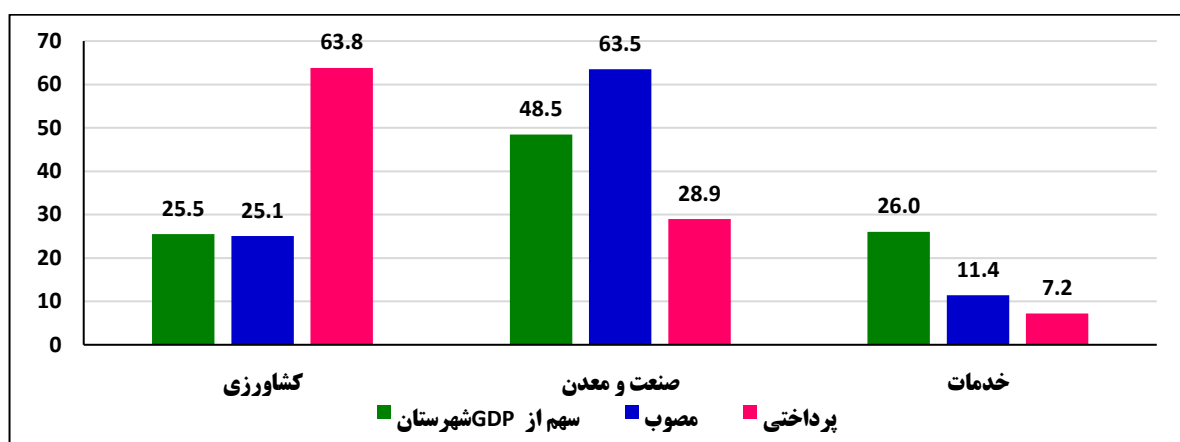
نمودار (۱۳) بررسی نحوه توزیع GDP، مبلغ تسهیلات مصوب و پرداختی شهرستان قائنات بر اساس بخش‌های اقتصادی

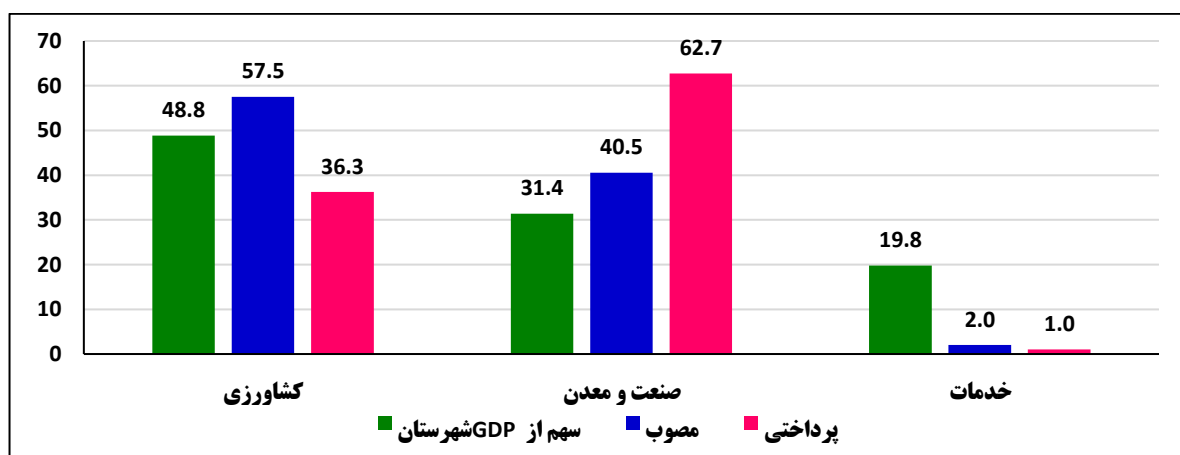
نمودار ۱۴) بررسی نحوه توزیع GDP، مبلغ تسهیلات مصوب و پرداختی شهرستان فردوس بر اساس بخش‌های اقتصادی

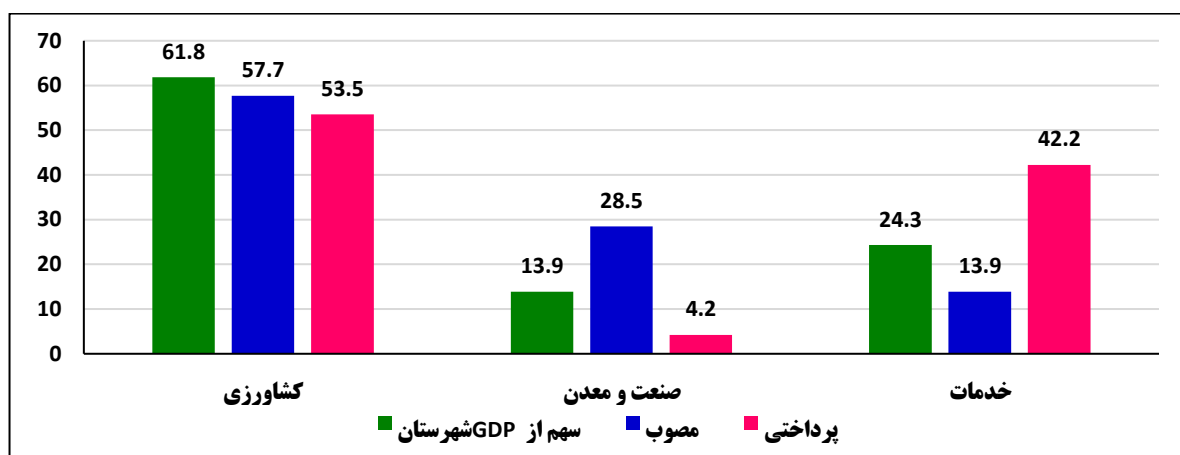
نمودار ۱۵) بررسی نحوه توزیع GDP، مبلغ تسهیلات مصوب و پرداختی شهرستان نهبندان بر اساس بخش‌های اقتصادی

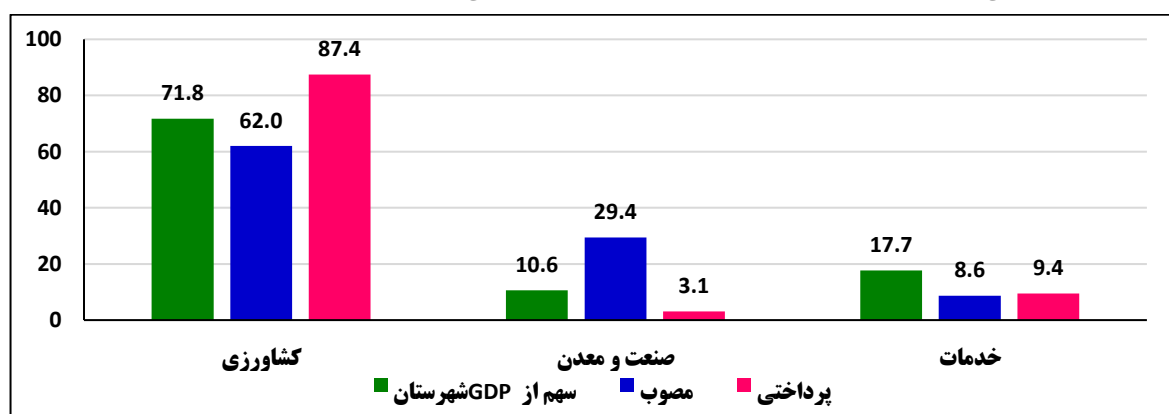
نمودار ۱۶) بررسی نحوه توزیع GDP، مبلغ تسهیلات مصوب و پرداختی شهرستان سریشه بر اساس بخش‌های اقتصادی

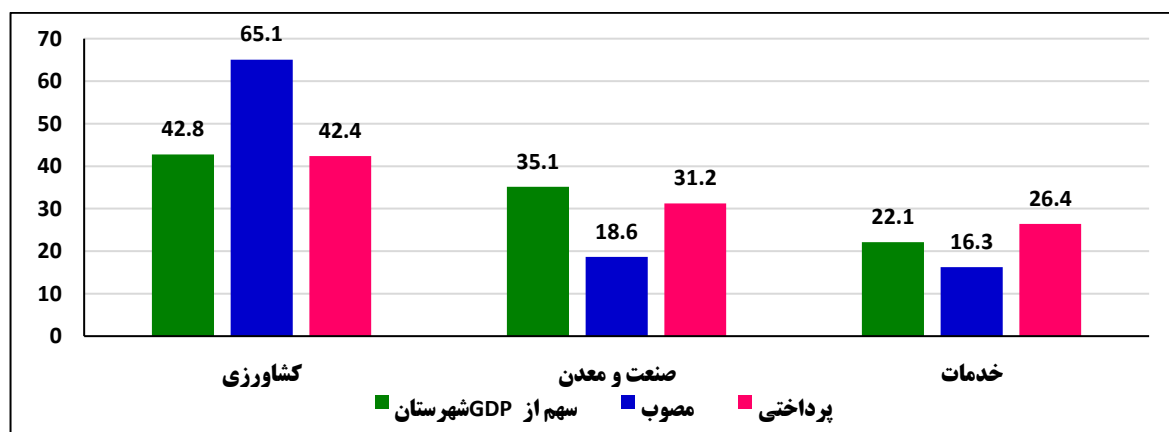
نمودار ۱۷) بررسی نحوه توزیع GDP، مبلغ تسهیلات مصوب و پرداختی شهرستان سرایان بر اساس بخش‌های اقتصادی

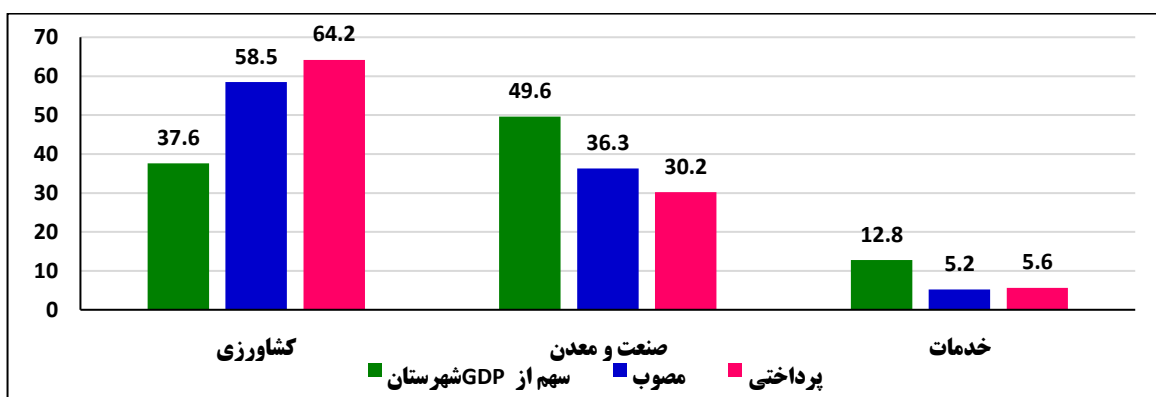
نمودار ۱۸) بررسی نحوه توزیع GDP، مبلغ تسهیلات مصوب و پرداختی شهرستان بشرویه بر اساس بخش‌های اقتصادی

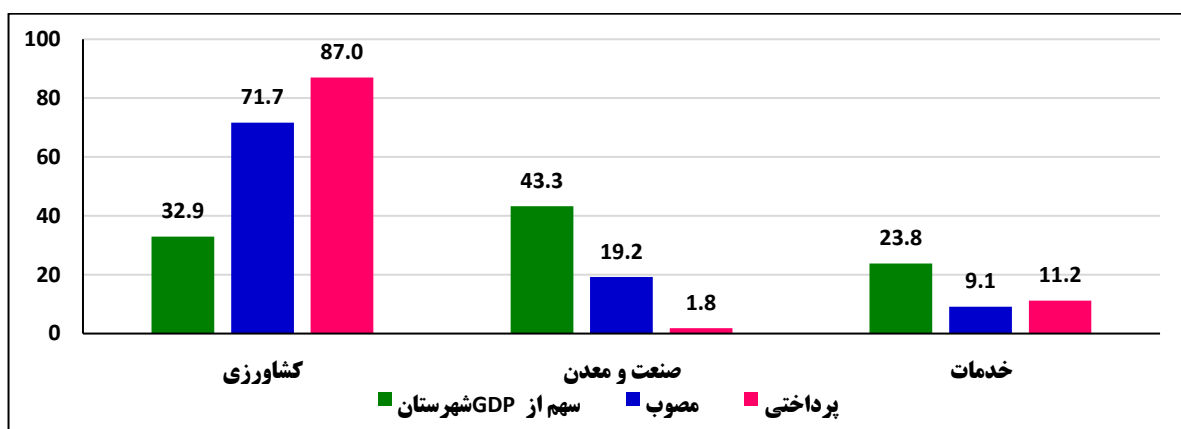
نمودار ۱۹) بررسی نحوه توزیع GDP، مبلغ تسهیلات مصوب و پرداختی شهرستان زیرکوه بر اساس بخش‌های اقتصادی

نمودار ۲۰) بررسی نحوه توزیع GDP، مبلغ تسهیلات مصوب و پرداختی شهرستان خوسف بر اساس بخش‌های اقتصادی

نمودار ۲۱) بررسی نحوه توزیع GDP، مبلغ تسهیلات مصوب و پرداختی شهرستان درمیان بر اساس بخش‌های اقتصادی

با توجه به آمار به نظر می‌رسد که معمولاً در شهرستان‌هایی که بخش غالبی از ارزش افزوده آن‌ها از حوزه کشاورزی تامین می‌شود، برای ایجاد و یا تثبیت یک شغل جدید تسهیلات کمتری دریافت کرده‌اند و شهرستان‌هایی که بخش صنعت و خدمات در آن‌ها بزرگتر هست، نیازمند تسهیلات بیشتری بوده‌اند و این موضوع بیانگر بالا بودن هزینه ایجاد کسب و کار و حرکت از بخش سنتی اقتصاد (کشاورزی) به بخش مدرن (صنعتی و خدماتی) می‌باشد. به نظر می‌رسد بالا رفتن هزینه راه اندازی شغل و سخت‌تر شدن ورودی جدید به بازارها، می‌تواند به مرور زمان روی تولید تاثیر بگذارد و به تدریج انحصار در بازارها را افزایش دهد؛ به خصوص بازارهایی که هزینه راه اندازی بالاتری دارند. یکی از موارد انحصاری شدن بازارها، سخت بودن ورود و خروج به بازار هست و این نوید کاهش عرضه در آینده و گرانتر شدن کالاها و خدمات را می‌دهد.

۸. نتیجه گیری و ارائه توصیه های سیاستی

از مهم‌ترین اهدافی که از طریق اعطای تسهیلات بانکی پیگیری می‌شود؛ ایجاد رفاه، افزایش توان خرید و تامین مالی شرکت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی و افزایش اشتغال می‌باشد. با این حال، گاهی اوقات از یک طرف، به دلیل عدم اعتبار سنجی درست بانک‌ها و همچنین عدم پرداخت اعتبارات توسط وام گیرندگان، مانده تسهیلات و نقدینگی مازاد، افزایش

پیدا کرده و از طرفی دیگر، عدم نظارت بر روی نحوه مصرف تسهیلات باعث شده تا نقدینگی بجای اینکه وارد فعالیت‌های مولد و تولیدی شود، وارد فعالیت‌های نامولد و سفته بازی گردد. لذا دولت سعی دارد تا از طریق تصویب طرح تسهیلات تبصره ۱۸ نقدینگی را به سمت فعالیت‌های تولیدی هدایت نماید تا از این طریق اشتغال و توسعه را در سطح کشوری و استانی افزایش دهد. از این رو، هدف این مطالعه بررسی توزیع فضایی تسهیلات بند الف تبصره ۱۸ بر اساس دو شاخص ترکیبی تسهیلات مصوب و پرداختی بر اساس شهرستان‌های استان می‌باشد. بدین منظور، برای بررسی رتبه شهرستان‌های استان خراسان جنوبی از لحاظ تسهیلات اعطایی بند الف تبصره ۱۸ در دو بخش مصوب و پرداختی از دو شاخص ترکیبی با کمک روش TOPSIS استفاده شد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بر اساس شاخص ترکیبی تسهیلات مصوب به ترتیب شهرستان‌های خوسف، سربیشه، نهبندان، بیرجند، فردوس، طبس، درمیان، بشرویه، سرايان، قائنات و زیرکوه و بر اساس شاخص ترکیبی تسهیلات پرداختی، به ترتیب شهرستان‌های سربیشه، خوسف، بیرجند، فردوس، طبس، درمیان، قائنات، سرايان، بشرویه، نهبندان و زیرکوه بیشترین رتبه را به خود اختصاص داده اند. همچنین نتایج نشان داد که فاصله هر شهرستان از مرکز و سهم هر شهرستان از تولید ناخالص داخلی ارتباطی با توزیع پرداخت و تصویب تسهیلات بند الف تبصره ۱۸ استان ندارد و نمی‌توان به این نتیجه دست یافت که شهرستان‌های نزدیک به مرکز استان و یا شهرستان‌های برخوردارتر از این تسهیلات بیشتر بهره‌مند شده‌اند. با این حال، برخی شهرستان‌ها وضعیت مناسبی در این طرح‌های مصوب و پرداختی ندارند که لازم است دلایل آن مورد بررسی قرار گیرد. بر این اساس در ادامه، به بررسی برخی از مشکلات مربوط به این حوزه پرداخته شده و سپس پیشنهادهایی در جهت رفع این مشکلات ارائه گردیده است.

وجود محدودیت‌های اعتباری در پرداخت تسهیلات بند الف تبصره ۱۸ قانون بودجه ۱۴۰۱ بخش کشاورزی:

محدودیت در پرداخت تسهیلات طرح‌های بانک کشاورزی به دلیل عدم توازن منابع و مصارف بانک کشاورزی، محدودیت‌های اعتباری سامانه سمات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و پرداخت مرحله ای تسهیلات پیشنهاد می‌گردد ضمن حذف محدودیت‌های اعتباری، اعطای تسهیلات تکلیفی از موضوع ناترازی بانک‌ها مستثنی شود.

پرداخت تسهیلات مصوب ستاد تسهیل و رفع موانع تولید استان را از محل منابع محدود تخصیص یافته

بند الف تبصره ۱۸ قانون بودجه ۱۴۰۱ بخش کشاورزی:

بانک کشاورزی، تسهیلات مصوب ستاد تسهیل و رفع موانع تولید استان را از محل منابع محدود تخصیص یافته ماهیانه به این بانک امهال می‌نماید که این امر باعث بلاتکلیف ماندن پرونده‌های آماده پرداخت و بی‌انگیزگی متقاضیان تسهیلات بند الف تبصره ۱۸ برای تکمیل مدارک گردیده است. در حال حاضر تعداد ۱۷۵ فقره پرونده تسهیلاتی مصوب کمیته استانی بند یاد شده با مبلغ ۹,۲۲۵ میلیارد ریال در بانک کشاورزی استان به علت کمبود اعتبار در انتظار پرداخت می‌باشد که این امر اجرای طرح‌های اولویت‌دار و اشتغال‌زای استان در بخش کشاورزی را با چالش جدی مواجه نموده است. لذا می‌بایست در راستای تفکیک منابع ابلاغی ماهیانه به بانک کشاورزی استان و تخصیص

منابع ویژه و خارج از منابع و مصارف به منظور پرداخت تسهیلات بند الف تبصره ۱۸ قانون بودجه ۱۴۰۱، اقدام عاجل از سوی مرکز صورت پذیرد تا شاهد جهش در روند جذب اعتبارات مذکور باشیم.

عدم پرداخت تسهیلات بند الف تبصره ۱۸ قانون بودجه ۱۴۰۱ به شرکت‌های سهامی زراعی استان به دلیل عدم واگذاری سهام دولتی:

عدم پرداخت تسهیلات بانک‌ها به شرکت‌های سهامی زراعی استان به دلیل عدم تعیین تکلیف سهام دولتی در سازمان خصوصی سازی که در این خصوص پیشنهاد می گردد با توجه به نیاز شرکت‌ها به اجرای طرح های توسعه ای به تسهیلات حمایتی و تقویت شرکت‌ها در مناطق کمتر توسعه یافته، پرداخت تسهیلات به این شرکت‌ها منوط به اخذ مجوز واگذاری شرکت‌ها از سازمان خصوصی سازی نگردد.

الزام رعایت پیشرفت فیزیکی مورد نیاز در تصویب طرح های بخش کشاورزی:

در بخش کشاورزی طرح های معرفی شده در حوزه طیور (مرغداری گوشتی و تخمی) جهت برخورداری از تسهیلات بند الف تبصره ۱۸ در بانک کشاورزی باید از پیشرفت فیزیکی مورد نیاز (۷۰ درصد به بالا) برخوردار باشند. از آن جا که اکثر طرح ها دارای پیشرفت فیزیکی کمتری در استان های کم برخوردار می باشند لذا پیشنهاد می گردد حداقل پیشرفت فیزیکی مورد نیاز طرح های مرغداری (گوشتی و تخمی) جهت برخورداری از تسهیلات بند الف تبصره ۱۸ کاهش یابد.

پایین بودن سقف تسهیلات اشتغال‌زایی در برنامه دستگاه‌های اجرایی و نهاد های حمایتی:

در اجرای موثر برنامه های دستگاه های اجرایی و نهاد های حمایتی بنیاد برکت پیشنهاد می گردد با توجه به افزایش هزینه های تولید و ایجاد یک شغل سقف تسهیلات از ۱۵۰ میلیون تومان به ۳۰۰ میلیون تومان افزایش پیدا کند؛ همچنین تسهیلات خود اشتغالی در حال حاضر به ازای هر ۱۵۰ میلیون تومان ۱ نفر اشتغال می باشد پیشنهاد می گردد به ۳۰۰ میلیون تومان افزایش یابد.

عدم تعیین سرانه اشتغال در برنامه های اشتغال‌زایی برخی دستگاه‌های اجرایی از جمله جهاد کشاورزی:

در شیوه نامه های ابلاغی تسهیلات اشتغال‌زا از محل منابع بند الف تبصره ۱۸ قانون بودجه دستگاه‌های اجرایی مانند صنعت، معدن و تجارت، جهاد کشاورزی، بنیاد برکت و ... سرانه اشتغال تعیین نشده است. جهت اثر بخشی سیاست‌های اعتباری اشتغال‌زا به استان‌ها و کاهش نرخ بیکاری پیشنهاد می گردد سرانه اشتغال این رسته های اولویت‌دار دستگاه های اجرایی استان در کارگروه تخصصی اشتغال استان تعیین یا در شیوه نامه های ابلاغی از سوی وزارت خانه ها قید گردد.

الزام به رعایت توزیع بخشی اعتبارات طرح های اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی:

بر اساس تبصره ۳ ماده ۳ شیوه نامه اجرایی برنامه حمایت از تولید و اشتغال وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی امکان جابجایی اعتبارات تا ۳۰ درصد بین طرح ها و بخش ها وجود دارد. در استان در برخی بخش ها مانند کاریابی ها متقاضی وجود نداشته و یا در بخش پایگاه های مردمی اشتغال آفرین ساختار

قانونمندی به استان ابلاغ نشده، همچنین توزیع اعتبارات بر اساس درصد های تعیین شده عملاً مانع تصویب طرح های اولویت دار با مبالغ بالاتر شده که در این خصوص پیشنهاد می گردد توزیع بخشی اعتبارات به ادارات کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان ها تفویض اختیار گردد.

زمانبر شدن فرآیند ارجاع طرح های مصوب از سامانه های دستگاه های اجرایی به بانک ها و موسسات عامل: عدم امکان ثبت متقاضیان در سامانه جامع سرمایه گذاری و زمانبر شدن فرآیند ارجاع طرح های مصوب از سامانه های دستگاه های اجرایی به بانک ها و موسسات عامل (ملی، کشاورزی، رفاه کارگران و توسعه تعاون) پیشنهاد می گردد فرآیند ارجاع طرح ها از سامانه های دستگاه های اجرایی تسریع گردد.

عدم استقبال متقاضیان از تسهیلات بند الف تبصره ۱۸ در بافت های فرسوده:

عدم استقبال متقاضیان از تسهیلات بافت های فرسوده با نرخ سود دوران مشارکت صفر درصد و دوران بازپرداخت ۲۳ درصد از محل منابع دولت و نرخ سود ۲۳ درصد از محل منابع بانک و همچنین دوران بازپرداخت این تسهیلات ۷ ساله بوده که نسبت به طرح نهضت ملی مسکن با دوران بازپرداخت ۲۰ ساله بسیار کم می باشد. از طرفی مبالغ از محل منابع بانکی و خرید اوراق اعم از تکلیفی و غیر تکلیفی تماماً تقسیط نمی گردد و تابع سیاست های اعتباری بانک می باشد در حالی که در تسهیلات طرح نهضت ملی مسکن سقف سیاست های اعتباری وجود ندارد و تماماً تقسیط می گردد با توجه به ارزش افزوده پایین بافت های فرسوده پیشنهاد می گردد سقف سیاست های اعتباری حذف و دوران بازپرداخت از ۷ سال به ۲۰ سال مشابه طرح نهضت ملی مسکن افزایش یابد و سود تسهیلات بر اساس تبصره ۴ ماده ۱۷ مصوبه هیئت وزیران به شماره ۱۳۱۹۷/ت/۵۸۲۴۶ هـ مورخ ۱۴۰۰/۰۲/۰۸ برای استان های مرزی و محروم ۴ درصد تعیین گردد. همچنین با توجه به استقبال کم متقاضیان از طرح های بازآفرینی و نوسازی وزارت راه و شهرسازی، پیشنهاد می شود این طرح ها از سرفصل بازآفرینی و نوسازی به طرح های مقاوم سازی تغییر یابد.

عدم تخصیص اعتبارات اداره کل راهداری و حمل و نقل جاده ای در حوزه مجتمع های خدمات رفاهی بین راهی:

با توجه به وصول درخواست تسهیلات تعدادی از متقاضیان احداث مجتمع خدماتی رفاهی و شرکت های حمل و نقل به دبیرخانه استانی پیشنهاد می گردد در راستای توسعه اقتصاد حمل و نقل استان سرفصل مجتمع خدمات رفاهی بین جاده ای در تسهیلات بند الف تبصره ۱۸ سال ۱۴۰۲ لحاظ گردد و اعتبارات اداره کل راهداری و حمل و نقل جاده ای در حوزه مجتمع های خدمات رفاهی بین راهی و سرمایه در گردش طرح ها و پروژه های راهسازی تخصیص پیدا کند.

پرداخت تسهیلات حوزه صنایع دستی با طول دوره بازپرداخت ۳۶ ماهه برای طرح های سرمایه ثابت: صندوق کارآفرینی امید برابر شیوه نامه داخلی صندوق، طرح های معرفی شده جهت دریافت تسهیلات بند الف تبصره ۱۸ قانون بودجه سال ۱۴۰۱ در حوزه صنایع دستی را با طول دوره بازپرداخت ۳۶ ماهه برای سرمایه ثابت

پرداخت می نماید که این امر با توجه به میزان درآمد پایین هنرمندان صنایع دستی استان و مبلغ بالای اقساط تسهیلات به علت کوتاه بودن دوره بازپرداخت، موجبات نارضایتی متقاضیان معرفی شده می گردد، پیشنهاد می گردد طول دوره بازپرداخت حداکثر ۶۰ ماه اعمال گردد.

زمانبر بودن ارزیابی و تایید طرح‌های پارک علم و فناوری از معاونت علمی و فناوری:

زمانبر بودن ارزیابی و تایید طرح‌های پارک علم و فناوری در سامانه سیام معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری و اعلام به بانک‌های عامل جهت پرداخت؛ پیشنهاد می گردد فرآیند ارزیابی و تصویب طرح‌ها تسریع گردد؛

وجود موانع در رعایت ضوابط و دستورالعمل اعتباری بانک‌ها و موسسات عامل استان:

وجود موانع و مشکلاتی در فرآیند بررسی و تایید طرح‌های معرفی شده از سوی کمیته در بانک‌ها و موسسات عامل به شرح ذیل:

- ✓ زمانبر بودن تهیه طرح توجیهی اقتصادی توسط متقاضیان مطابق فرمت بانک‌ها و موسسات عامل و تایید آن توسط بانک‌های عامل استان؛
 - ✓ پایین بودن رتبه اعتباری متقاضیان دریافت کننده تسهیلات در بانک‌ها و موسسات عامل استان؛
 - ✓ استعلام وضعیت بدهی متقاضیان و داشتن بدهی غیر جاری و چک برگشتی؛
 - ✓ نیاز به ارائه صورت‌های مالی حسابرسی شده برای متقاضیان شخص حقوقی با مبلغ تسهیلات بالای ۵۰ میلیارد ریال؛
 - ✓ پایین بودن نسبت مالکانه شرکت‌های متقاضی تسهیلات (کمتر از ۱۵ درصد)؛
 - ✓ الزام بانک‌ها به تهیه ماشین آلات خط تولید از ساخت داخل با توجه به اینکه ماشین آلات ساخت داخل گران تر از نوع خارجی می‌باشد که باعث افزایش هزینه تولید می‌شود؛
- در این خصوص پیشنهاد می گردد در اعطای تسهیلات تکلیفی تبصره ۱۸ قانون بودجه تصمیم گیری در خصوص تایید طرح‌ها، تایید صورت‌های مالی و اصلاح ضوابط و دستورالعمل‌های اعتباری به کمیسیون هماهنگی بانک‌های استان تفویض اختیار گردد.

- طولانی شدن فرآیند بررسی تایید طرح‌ها با مبلغ تسهیلاتی بالا به بانک‌ها و موسسات عامل در مرکز:
- با توجه به افزایش تورم و افزایش هزینه‌های تامین مالی تولید و بمنظور تسریع در اجرای طرح‌ها ضمن افزایش رقم تسهیلات متناسب با نرخ تورم در رقم تسهیلات سال آتی دستگاههای اجرایی پیشنهاد می گردد سقف اعتباری بررسی و تایید طرح‌ها به بانک‌ها و موسسات عامل استان ها تفویض اختیار گردد.
- نرخ سود های فعلی اعطای تسهیلات تبصره ۱۸ قانون بودجه انگیزاننده فعالیت های سرمایه گذاری و کسب و کار در مناطق کمتر توسعه یافته نیست:
- هرچند در قرارداد های عاملیت دستگاه های اجرایی با بانک ها و موسسات عامل نرخ سود تسهیلات اعطایی مناطق محروم تفاوتی با سایر مناطق دارد اما این نرخ ها انگیزاننده سرمایه گذاری نبوده که در این خصوص با توجه به

محرومیت برخی شهرستان های استان و عدم سرمایه گذاری پیشنهاد می گردد در برخی از شهرستان ها استان، دارای محدودیت بیشتری هستند، تعیین نرخ سود تسهیلات اعطایی به متقاضیان به کمیته استانی واگذار گردد و یا نرخ سود ۵۰ درصد کمتر از سایر مناطق لحاظ گردد.

– عدم اعطای تسهیلات تبصره ۱۸ قانون بودجه به کارمندان، کارکنان قراردادی شرکت های دولتی، هیأت علمی دانشگاه ها:

– بانک ها و موسسات عامل طرح هایی که متقاضیان آن کارمندان دولت، کارمندان قراردادی شرکت های دولتی، هیأت علمی دانشگاه ها تایید و پرداخت نمی کنند پیشنهاد می گردد تسهیلات به اشخاصی که دارای مجوز از درگاه ملی مجوز های کسب و کار هستند اعطا شود.

– یکی از مشکلات که اکثر بانک ها با آن مواجه هستند، موضوع ناترازی بانک ها به دلیل انباشت مطالبات و عدم برگشت منابع پرداختی به چرخه تولید می باشد. از جمله دلایل این موضوع معرفی افراد با رتبه اعتباری پایین و سوابق نامناسب در شبکه بانکی از سازمان های دولتی می باشد. این موضوع علاوه بر ایجاد تنش ها در زمان اجرای طرح مانند عدم تامین آورده نقدی (سهم شرکه شریک) که منجر به تطویل دوره مشارکت و کاهش اجرای طرح می گردد، در زمان پرداخت نیز بانک ها را با چالش مواجه می کند. در این راستا پیشنهاد می گردد در اجرای صحیح و اطمینان از اهلیت مشتری و نهایتا برگشت منابع بانکی، موضوع اعتبارسنجی مشتریان در اولویت امور قرار گیرد.

منابع و مآخذ

اقدامی کویچ، پروانه، تبرقی اسگوئی، محمد مهدی و فلاحی، فیروز، (۱۳۹۳)، بررسی تاثیر تسهیلات اعطایی بانک ها بر سطح اشتغال در بخش مسکن و ساختمان (رویکرد غیرخطی مارکف-سویچینگ)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز، دانشکده اقتصاد.

امیری حسین و نوروزی عموقین فریبا، (۱۳۹۷)، اثر ساختار تسهیلات بر سودآوری بانک ها (مشارکت مدنی و فروش اقساطی)، اقتصاد اسلامی، دوره: ۱۸، شماره: ۶۹، صفحات: ۱۴۷-۱۷۲.

خان گلی، رضا، (۱۳۹۳)، بررسی رابطه تنوع پرتفوی تسهیلات اعطایی با کارایی بانک های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران؛ پایان نامه دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی (دانشکده اقتصاد و حسابداری).

شعبانی، وحید و وحیده، میر آقایی سید مجتبی (۱۳۹۳) بررسی تاثیر تسهیلات اعطایی اسلامی شبکه بانکی بر رشد سرمایه گذاری بخش خصوصی مطالعه موردی: ایران (۱۳۷۵-۸۵)

طیبی سیدکمیل، ساطعی مهسا، صمیمی پریسا، (۱۳۸۹)، تاثیر تسهیلات بانکی بر اشتغالزایی بخش های اقتصادی ایران، پول و اقتصاد، دوره: ۲، شماره: ۴، صفحات: ۱-۳۳.

- عرب مازار عباس، نعمتی مهرداد و درویشی امیر، (۱۳۹۶)، بررسی اثر روابط اعطای تسهیلات بر هزینه مبادله تسهیلات بانکی: مطالعه موردی بانک کشاورزی، اقتصاد مالی (اقتصاد مالی و توسعه)، دوره: ۲۸، شماره: ۳۸، صفحات: ۲۱-۴۶
- فتحی آقابابا محسن، عزیزی خسرو، محمودزاده محمود، (۱۳۹۹)، بررسی آثار تسهیلات بانکی بر رشد اقتصادی (رهیافت حالت پایدار)، پژوهش ها و سیاست های اقتصادی، دوره: ۲۸، شماره: ۹۴، صفحات: ۴۲۷-۴۵۶.
- فعال نصیری، محمدرضا، خوجیانی، رامین، آسایش، حمید و سجادی فر، سید حسین، (۱۴۰۱)، سازوکار اثرگذاری عوامل اقتصادی بر حجم سپرده بانکی در نظام بانکی ایران (آزمون درون زایی پول در مقابل برون زایی پول)، اقتصاد مالی، دوره ۱۶، شماره ۵۹ - شماره پیاپی ۵۹، صفحه ۱۷۹-۲۰۰.
- ناهیدی امیرخیز، محمدرضا و شاه محمدی دوران، راحله، (۱۳۹۵)، بررسی رابطه بین انباشت سرمایه با تسهیلات اعطایی بانکی در ایران، چهارمین کنفرانس مدیریت، اقتصاد و علوم انسانی.
- واعظ برزانی، محمد و شاه مرادی ورنامخواستی، احسان. (۱۳۹۸)، بررسی اثرات سیاست پولی بر عرضه تسهیلات قرض الحسنه در نظام بانکی ایران. نشریه اقتصاد و بانکداری اسلامی؛ ۸ (۲۷): ۶۷-۴۷.
- Benczúr, P., Karagiannis, S., & Kvedaras, V. (۲۰۱۹). Finance and economic growth: financing structure and non-linear impact. *Journal of Macroeconomics*, ۶۲, ۱۰۲۰-۴۸.
- Karadima, M., & Louri, H. (۲۰۲۱). Economic policy uncertainty and non-performing loans: The moderating role of bank concentration. *Finance Research Letters*, ۳۸, ۱۰۱۴-۵۸.
- Khan, M. A., Siddique, A., & Sarwar, Z. (۲۰۲۰). Determinants of non-performing loans in the banking sector in developing state. *Asian Journal of Accounting Research*.
- Norafifah, A. (۲۰۰۶). *Financial Reform in a Developing Economy, The Experience of Bangladesh*. University of new Brunswick.
- Ntarmah, A. H., Kong, Y., Obeng, A. F., & Gyedu, S. (۲۰۲۲). The role of bank financing in economic growth and environmental outcomes of sub-Saharan Africa: evidence from novel quantile regression and panel vector autoregressive models. *Environmental Science and Pollution Research*, ۲۹(۲۱), ۳۱۸۰۷-۳۱۸۴۵.
- Shah, Syed Qasim & Rizwan Jan; "Analysis of Financial Performance of Private Banks in Pakistan", *Procedia-Social and Behavioral Sciences*; No. ۱۰۹, ۲۰۱۴, pp. ۱۰۲۱-۱۰۲۵.
- Sulub, Saed Ahmed; "Do the Bank Size, Age and Leverage are Important Factors to determine its Profitability?", March ۲۵, ۲۰۱۴. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=۲۴۱۷۹۲۳> Or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.۲۴۱۷۹۲۳>.
- Tan, y.; "Bank profitability and inflation: the case of China"; ۲۰۱۲, The current issue and full text archive of this journal is available at ww.emeraldinsight.com/0144-3585.htm.
- Yu, Z., Gang, Y., Yongsheng, G. (۲۰۱۵). Feature Selection of Nonperforming Loans in Chinese Commercial Banks. *International Journal u-and e-service. Science and technology*, vol ۸, ۲۹-۴۲